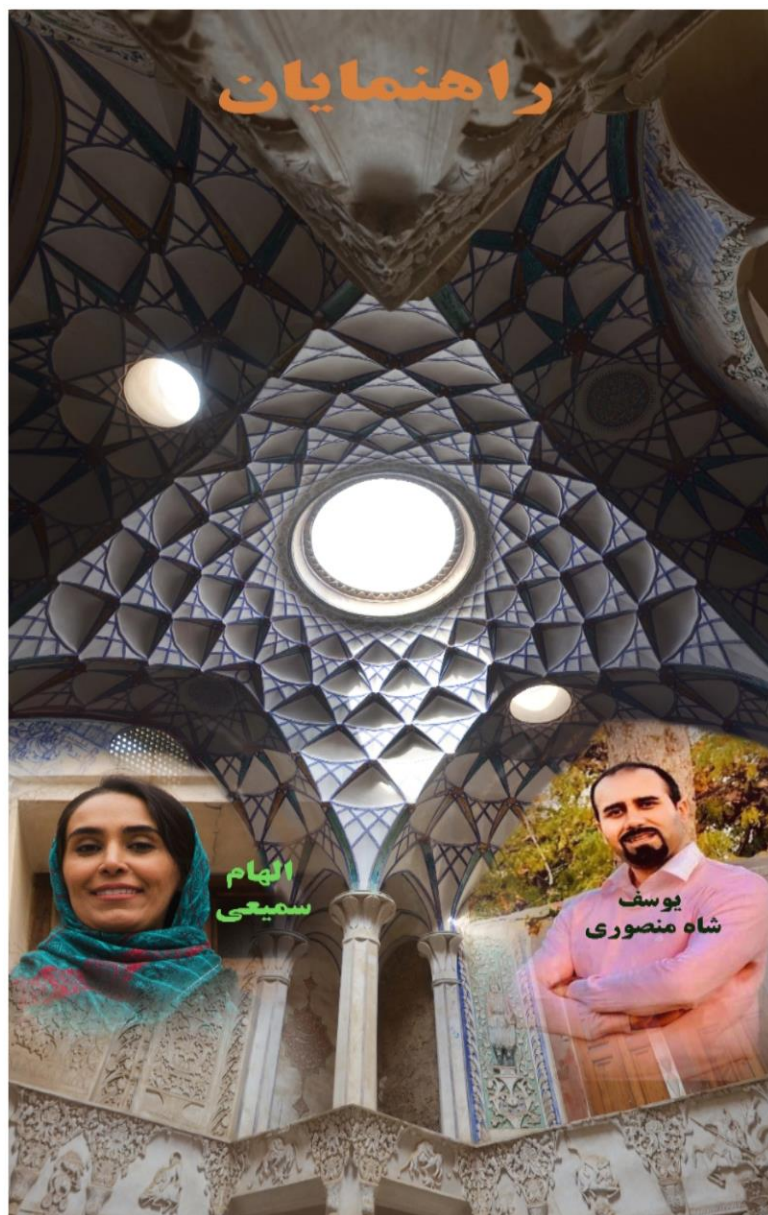
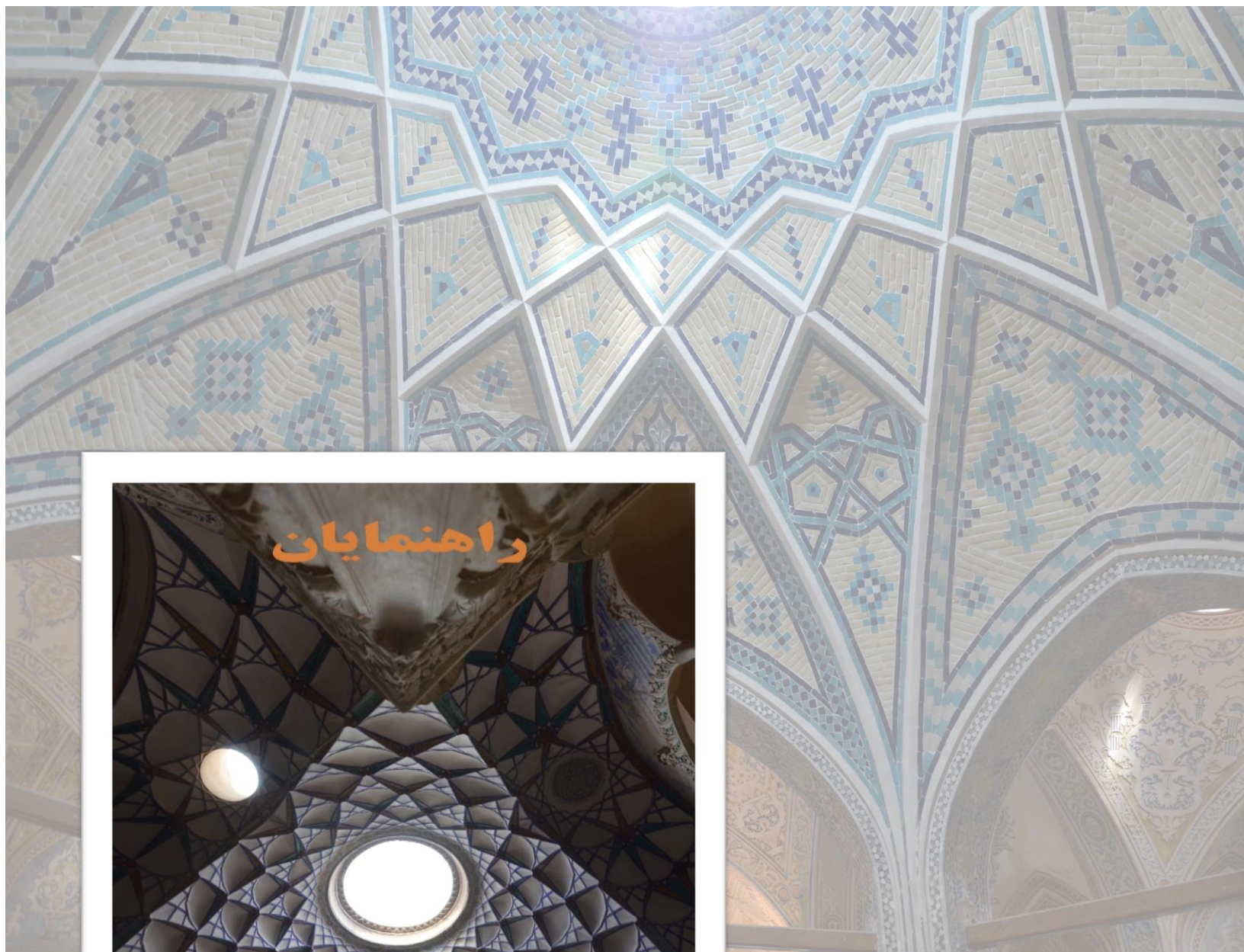

گزارش تور آموزشی کاشان

استاد و راهنمای سفر
یوسف شاه منصوری - الهام سمیعی

شرکت آموزشی و گردشگری
ارسباران

دی ماه ۹۸

آدرس: میدان ولیعصر- کوچه مولایی - پلاک ۱۸

وب سایت : arasbaran.org

گروه تنظیم گزارش:

علی اکبر دیوبند-سرپرست

عاطفہ عمومی-طراح

مہسا سلطانی-گزارش سفر

نیلوفر نوروزیان - گزارش سفر

بہمن سلطان احمدی - عکس

صلاح الدین توتونچی - عکس

امید کشوری-عکس

نیلوفر سلام تبریزی-عکس

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	پیشگفتار
۳.....	اقدامات پیش از سفر
۳.....	آغاز سفر
۵.....	شهر تاریخی کاشان
۵.....	پیشینه شهر کاشان
۸.....	شهر زیرزمینی نوش آباد (اوبی)
۹.....	آب انبار
۱۱.....	عناصر تشکیل دهنده آب انبار
۱۲.....	آب انبار نوش آباد
۱۳.....	پیشینه شهر
۱۵.....	معماری شهر کاشان
۱۶.....	معماری خانه‌های کاشان
۱۷.....	ویژگی‌های مهم معماری خانه‌های کاشان
۱۹.....	خانه تاریخی بروجردی‌ها
۱۹.....	تاریخچه خانه
۲۱.....	شاه نشین خانه
۲۴.....	حمام سلطان امیر احمد
۲۴.....	تاریخچه حمام
۲۸.....	خانه طباطبایی‌ها
۲۸.....	تاریخچه خانه
۳۰.....	معماری خانه
۳۱.....	شاه نشین خانه

۳۲	 سرداب
۳۳	 حیاط خدمه
۳۸	 بازدید از کارگاه شعربافی
۳۸	 مسجد آقا بزرگ
۴۱	 باغ و حمام فین کاشان
۴۱	 باغ فین
۴۲	 حمام فین
۴۴	 تپه سیلک
۴۵	 بازار کاشان
۴۶	 پایان سفر
۴۶	 گزارش تصویری سفر
۵۶	 جدول اطلاعات تور

چکیده

در روز جمعه سیزدهم دی ماه ۱۳۹۸ خورشیدی، سفر آموزشی یک روزه‌ای به شهر تاریخی کاشان از سوی مؤسسه آموزشی و گردشگری آوای ارسباران برای فراگیران دوره راهنمای تور ایرانگردی و جهانگردی گروه E اجرا شد. این سفر با هدف تکمیل دوره تئوری سرفصل فنون راهنمایی تور و مهارت‌های بیان با شرکت ۳۵ نفر از فراگیران و با حضور آقای یوسف شاه منصوری، به‌عنوان استاد راهنما، و سرکار خانم الهام سمیعی، به‌عنوان راهنما، رأس ساعت ۵ صبح با یک دستگاه اتوبوس از میدان ولی‌عصر تهران آغاز شد و ساعت ۲۱:۳۰ شب به پایان رسید. این سفر آموزشی به مبلغ ۱۶۵۰۰۰۰ ریال و شامل سرویس رفت و برگشت، یک وعده صبحانه و ورودی رایگان بازدید جاذبه‌های گردشگری بود. این گزارش به تشریح کامل فرآیند اجرای تور از ابتدا تا پایان سفر می‌پردازد.

پیشگفتار

دوره راهنمای تور فرهنگی ایرانگردی و جهانگردی یکی از دوره‌های بسیار پراهمیت در صنعت گردشگری محسوب می‌شود و از متقاضیان بیشماری برخوردار است. در این دوره، که یکی از دوره‌های آموزشی مورد تأیید وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی است، با تمرکز بر چگونگی سفر به جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی به تربیت علاقمندان و فعالان پرداخته می‌شود. فراگیران علاوه بر گذراندن دروس و سرفصل‌های مربوط به حوزه گردشگری، ملزم به شرکت در دو سفر آموزشی نیز هستند. یکی از این سفرها، سفری آموزشی عموماً یک روزه است که در راستای تکمیل درس فنون راهنمایی تور و مهارت‌های بیان و با هدف آشنایی بیشتر فراگیران با نحوه اجرای تور، چگونگی انجام امور پیش‌روی راهنما پیش از سفر، تکنیک حضور و غیاب مسافران در یک سفر استاندارد، نحوه ابلاغ قوانین سفر به مسافران، چگونگی تغذیه مسافران در حین بازدید و نحوه معرفی محوطه‌ها و جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی به مسافران برگزار می‌شود. در همین راستا، سفری یک روزه به شهر تاریخی کاشان از سوی مؤسسه آموزشی و گردشگری آوای ارسباران در روز سیزدهم دی ماه ۱۳۹۸ برنامه‌ریزی و اجرا شد. این سفر آموزشی با شرکت ۳۵ نفر از فراگیران حضوری و مجازی مؤسسه و با حضور آقای یوسف شاه منصوری، به‌عنوان استاد راهنما، و خانم الهام سمیعی، به‌عنوان راهنما، ساعت پنج بامداد جمعه با یک دستگاه اتوبوس آبی رنگ از ضلع شمال شرقی میدان ولی‌عصر تهران آغاز شد. در جریان این سفر آموزشی، هر یک از فراگیران می‌توانستند با تشکیل یک گروه دو نفره به‌مدت یک ساعت وظیفه اجرای تور را به‌عنوان راهنما و کمک راهنما برعهده بگیرند. همچنین طبق برنامه‌ریزی‌های صورت‌گرفته توسط استاد، هر گروه می‌بایست پیش از رسیدن به جاذبه یا هنگام بازدید، به معرفی آن بپردازد و اطلاعات مفیدی را درباره شهر یا جاذبه مورد بازدید ارائه دهد. در جریان اجرای تور و معرفی جاذبه‌های گردشگری، استاد راهنما با بیان نقاط ضعف و قوت فراگیران در خصوص نحوه قرارگیری مناسب، کیفیت صدا و فن بیان، اهمیت توجه به گردشگر و غیره به هدایت اجرا و آموزش فراگیران می‌پرداخت. طبق برنامه‌ریزی صورت‌گرفته، جاذبه‌های موردبازدید شامل آب انبار و شهر زیرزمینی نوش‌آباد (اوی)، خانه بروجرودی‌ها، خانه طباطبایی‌ها، خانه عباسیان، حمام سلطان امیر احمد و مسجد آقا بزرگ بود.

اقدامات پیش از سفر

در روز چهارم دی ماه، یک گروه متشکل از فراگیران حضوری و مجازی دوره راهنمای تور ایرانگردی و جهانگردی به منظور برنامه‌ریزی و هماهنگی‌های سفر و همچنین یک گروه به منظور تهیه گزارش سفر توسط آقای شاه منصوری در دو شبکه اجتماعی واتس‌آپ^۱ و تلگرام^۲ تشکیل شد. از فراگیران خواسته شد تا برای سهولت کار، یک گروه دو نفره تشکیل دهند و سپس موارد اجرایی مربوط به هر یک از فراگیران به منظور ارائه در جریان سفر توسط استاد تعیین شد. هر یک از فراگیران می‌بایست ضمن برخورداری از اطلاعات کلی درباره مکان‌های مورد بازدید، اطلاعات مربوط به جاذبه تعیین شده توسط استاد را نیز کسب می‌کردند تا ارائه مناسبی در محل اجرا داشته باشند. در جریان این سفر، فراگیران علاوه بر آشنایی با چگونگی انجام امور پیش‌روی راهنما پیش از سفر، تکنیک حضور و غیاب مسافران در یک سفر استاندارد، نحوه ابلاغ قوانین سفر به مسافران، چگونگی تغذیه مسافران در حین بازدید و نحوه معرفی محوطه‌ها و جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی به مسافران، به تکنیک‌ها و الگوهای رفتاری یک راهنما از جمله نوع نگاه، لحن و فن بیان، تن صدا، زبان بدن، تکنیک استفاده از میکروفون و غیره نیز پرداخته شد. افزون بر این، فراگیران در جریان وسایل و لوازم مورد نیاز سفر و مکان و زمان حرکت اتوبوس نیز قرار گرفتند.

آغاز سفر

فراگیران پیش از ساعت پنج صبح بامداد جمعه در محل حرکت حاضر شدند و در اتوبوس جای گرفتند. آنها پس از ورود به اتوبوس و حضور و غیاب توسط خانم سمیعی، وسایل همراه خود را در جای مناسب قرار دادند. با رسیدن همه فراگیران، اتوبوس ساعت پنج تهران را به مقصد کاشان ترک کرد. با حرکت اتوبوس، استاد شاه منصوری ضمن خوش‌آمدگویی به فراگیران، به معرفی خود، راهنما و راننده اتوبوس (با عنوان کاپیتان) پرداخت و توضیحاتی درباره برنامه سفر شامل مسیر انتخابی، توقف‌ها و نحوه پذیرایی ارائه داد. او همچنین درباره ایستادن صحیح و ایمن راهنما در ابتدای اتوبوس، آشنایی با مسافران پیش از سفر، نحوه معارفه خود و مسافران، نحوه استفاده درست از میکروفن و اطمینان از کیفیت صدای آن، چگونگی برخورد با ایستگاه‌های پلیس، اطلاع از شرایط خاص مسافران نظیر بیماری، پخش موسیقی

مناسب، اطمینان از حضور تمامی مسافران پس از هر توقف، و اطلاع از شرایط وسیله نقلیه نکاتی را مطرح و بازگو کرد. بنا به گفته استاد، راهنما می‌بایست روز پیش از سفر با مسافر یا نماینده گروه مسافران تماس بگیرد و ضمن آشنایی با

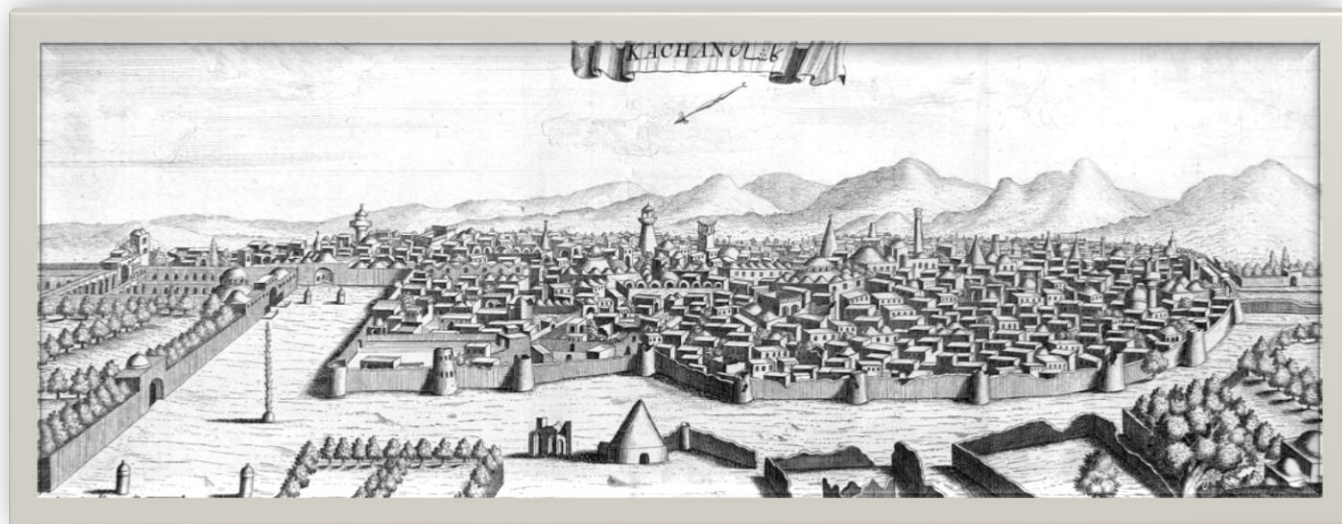
صبحانه

آنها و تشریح برنامه سفر، به هماهنگی زمان و مکان حرکت بپردازد و نحوه سوار شدن به اتوبوس در صورت تأخیر را به آنها گوشزد کند. همچنین ضمن تماس با راننده، از امکانات و شرایط وسیله نقلیه و زمان حرکت اطمینان حاصل نماید. پس از سوار شدن مسافران، راهنما ملزم است تا خود، کمک راهنما و راننده اتوبوس را به مسافران معرفی و با ایجاد محیطی گرم و صمیمی، مسافران را به معرفی ترغیب نماید. پس از حرکت، پیشنهاد می‌شود با توجه به زمان، موسیقی مناسبی انتخاب شود؛ برای مثال، هنگام استراحت مسافران موسیقی ملایم و در زمانی که آنها انرژی مضاعفی دارند موسیقی مناسب حال آنها انتخاب شود. پس از هر توقف، راهنما باید از حضور مجدد مسافران در وسیله نقلیه مطمئن شوند و در صورت خالی بودن صندلی یا عدم حضور مسافر، اقدامات لازم را انجام دهد. وی همچنین باید درباره استفاده از سرویس بهداشتی و مدت زمان توقف برای اقامه نماز، صرف غذا در رستوران‌ها و خرید در بازار نیز اطلاعات لازم را ارائه نماید. به‌منظور کنترل بر حرکت و نظارت بر حضور و ایمنی مسافران هنگام بازدید از جاذبه‌ها، یکی از راهنمایان می‌بایست در ابتدا و انتهای مسافران قرار گیرند.

پس از حرکت، اتوبوس در ساعت ۶:۳۰ برای اقامه نماز در رستوران ستاره مارال به مدت ۱۵ دقیقه توقف کرد. با حرکت دوباره اتوبوس، زمان اجرای فراگیران به عنوان راهنما و کمک راهنما فرا رسید و نخستین افراد انتخابی توسط استاد، کار اجرای خود را آغاز کردند. در همین حال، بهمن سلطان احمدی، یکی از فراگیران، نیز توضیحاتی را درباره جاده قدیم و جدید منتهی به کاشان ارائه داد. در ساعت ۷:۲۵، اتوبوس بار دیگر در رستوران پروین اعتصامی به منظور صرف صبحانه به مدت ۴۵ دقیقه توقف کرد.

شهر تاریخی کاشان

در ادامه راه، یاسمن جدیدی، عاطفه عمویی، محمدسعید مروارید و نعیمه برزگر توضیحاتی را درباره شهر تاریخی

کاشان قدیم

کاشان، موقعیت جغرافیایی، پیشینه، راه‌های ورودی و خروجی به شهر، و معماری شهر ارائه دادند که به شرح زیر است:

پیشینه شهر کاشان

کاشان بخشی از استان اصفهان به‌شمار می‌رود و از نظر آب‌وهوایی به دو بخش تقسیم می‌شود: کویری و کوهستانی. مردمان این شهر به فارسی کاشونی صحبت می‌کنند، زبانی که از «ویژگی‌های آوایی» خاص خود برخوردار است. در گذشته کلیمیان کاشان به گویشی از زبان‌های مرکزی ایران صحبت می‌کردند که شباهت زیادی به زبان رایج در روستاهای

کاشان دارد. بعد از دوران خشکسالی در این منطقه، کویر تشکیل شد. اولین استقرار انسان‌ها اواخر هزاره ششم در جوار کوهستان و کویر در ناحیه سیلک شناسایی شده است. کاشان در دهه‌های نخستین قرن اول هجری با هجوم عرب‌ها روبه‌رو و پس از مقاومت‌های بسیار تسلیم شد. در دوران سلجوقیان بسیاری از وزراء، دبیران و مستشاران اهل کاشان بودند. مهمترین اثر این دوره مسجد جامع کاشان است که در قرن هفتم با حملات مغول‌ها صدمات فراوان دید. باغ فین کاشان مهمترین بنای دوران صفویه به‌شمار می‌رود و خانه‌های بروجردی‌ها، طباطبایی‌ها و عباسیان نیز از مهم‌ترین بناهای تاریخی دوره قاجار محسوب می‌شوند.

کاشانی‌ها از طایفه کاشانی، یکی از طوایف بلوچستان، هستند و عقبه آنها را به اشکانیان نسبت می‌دهند. مردم کاشان به دلیل همجواری با شهر قم، بسیار به مذهب شیعه معتقدند. به‌همین دلیل مناسبت‌های مذهبی در شهر کاشان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مراسم هوم‌بابا (هوربابا/هاها) مراسمی است که در نیمه رمضان برگزار می‌شود و فلسفه برگزاری آن این است که چون در شب نیمه رمضان امام حسین و امام حسن (ع) به منزل پیامبر اکرم (ص) رفتند و سوره والشمس را با صوتی زیبا خواندند و از آن حضرت و حضرت علی (ع) هدایایی دریافت کردند، بنابراین به پیروی از این رسم، کودکان ۸ تا ۱۲ ساله در این شب که به نام شب نیمه معروف است، به در خانه اهالی می‌روند و آواز هوم بابا می‌خوانند و عطایایی را دریافت می‌کنند.

مراسم نخل‌گردانی و قالیشویان نیز یکی دیگر از مراسم بسیار معروف در کاشان و جزو آثار معنوی ثبت شده در یونسکو است. مراسم نخل‌گردانی، در اکثر شهرهای کویری انجام می‌گیرد و به این صورت است که نخلی که نماد تابوت امام حسین (ع) است در شب عاشورا در شهر گردانده می‌شود. این مراسم در دومین جمعه مهرماه در مشهد اردهال برای بزرگداشت شهادت امامزاده سلطانعلی برگزار می‌شود.

در دهه اول محرم غذایی به نام گوشت لوبیا(ب) به عنوان غذای نذری توزیع می‌گردد. علاوه بر آن، نان عباسعلی که در فهرست آثار معنوی ثبت شده در کشور است نیز توزیع می‌شود.

مراسم معروف دیگری که در کاشان برگزار می‌شود، مراسم گلاب‌گیری است که از ۱۵ اردیبهشت ماه آغاز می‌شود و تا ۱۵ خرداد ماه ادامه دارد و در شهرهای مختلف از جمله کاشان و قمصر انجام می‌شود.

از خوراکی‌های خوشمزه کاشان می‌توان به کلوچه کاشان (که با کلوچه‌های گیلان متفاوت است)، باقلوا و نان عباسعلی

گوشت لوبیاب

اشاره کرد. همچنین غذاهای سنتی این شهر شامل گوشت لوبیا(ب)، انواع آبگوشت (آبگوشت لوبیا سفید، آبگوشت به)، دیزی پلو، خورشت نخود آله، کوفته آب سماق، جوجویی تاس کباب و انواع شفته (شفته انار، شفته سماق، شفته بادمجان) می‌شود.

کاشان در فرش و قالی بسیار معروف است. روستای نوش آباد کاشان در گذشته به روستای قالی‌بافی معروف بوده است. مهارت فرش‌بافی کاشان در فهرست آثار معنوی یونسکو ثبت جهانی گردیده است. سفال کاشان نیز قدمتی ۷۰۰۰ ساله دارد و در حفاری‌های تپه سیلک یافت شده است. نمونه‌های مینایی آن با تزیینات زراندود و برجسته نیز کشف شده است. از دیگر صنایع دستی کاشان می‌توان کاشی، گیوه، زیلوبافی و مسگری را نام برد.

عاطفه عمویی - یاسمن جدیدی
پیشینه کاشان - آداب و رسوم

شهر زیرزمینی نوش آباد (اوی)

گروه در ساعت ۹:۲۰ صبح به شهر نوش آباد رسید و پس از تهیه بلیت ورودی و انجام هماهنگی‌ها توسط استاد و راهنما، وارد آب انبار این شهر زیرزمینی شد. پس از ورود به آب انبار و جای‌گیری فراگیران، مهسا سلطانی و شقایق صدیقی به ترتیب توضیحاتی را درباره این بنا ارائه دادند که به شرح زیر است:

آب انبار

به دلیل قرارگیری ایران در کمربند خشک جهان، بخش عمده‌ای از کشور با کمبود آب مواجه بوده است. در فصول کم‌بارش و خشک سال و در نتیجه فصلی بودن آب رودخانه‌ها، اقدامات گوناگونی به منظور تأمین آب موردنیاز صورت می‌گرفته که ساخت آب انبارها یکی از این تمهیدات بوده است.

آب انبار نوش آباد

آب‌انبار، حوض یا استخر سرپوشیده‌ای است که برای ذخیره آب معمولاً در زیرزمین ساخته می‌شود و یکی از عناصر شاخص در سکونت‌گاه‌های کویری از جمله یزد، کاشان، میناب، لار و جنوب استان فارس و هرمزگان است. از دلایل تاسیس و احداث آب انبارها می‌توان به ذخیره آب برای زمان‌های خشکسالی و جنگ، و همچنین خنک ماندن آب در تابستان اشاره کرد. یکی از قدیمی‌ترین آب‌انبارهای ایران در یکی از سه قلعه اصطخر فارس در قرن ۴ هجری است و از دیگر آب انبارها می‌توان به آب انبار ۳۰۰ ساله شهر صفی آباد در استان خراسان شمالی اشاره کرد. بزرگترین آب

انبار ایران نیز به نام گنج البحر در شهرستان گراش فارس واقع شده است. علاوه بر این، شهر قزوین به عنوان شهر آب انبارها در ایران شناخته می شود.

آب انبارها معمولا در مراکز شهری و محل تجمع مردم و همچنین در کاروانسراها ساخته می شده است تا دسترسی عموم به آب آسان شود. نحوه ساخت آب انبار، تصفیه و عایق بندی آن با اصول مهندسی و علمی مطابقت دارد. از روش های مختلفی برای تصفیه آب در آب انبارها استفاده می شده است که از آن جمله می توان به افزودن نمک به منظور تجزیه آب و میکروب کشی توسط کلر آزاد شده، استفاده از ترکیبات آهکی جهت گندزدایی، بکارگیری کیسه های زغال به منظور بوگیری و استفاده از ماهی برای رفع باکتری های آب اشاره کرد.

آب انبارها از نظر سطح دسترسی به دو دسته تقسیم می شوند:

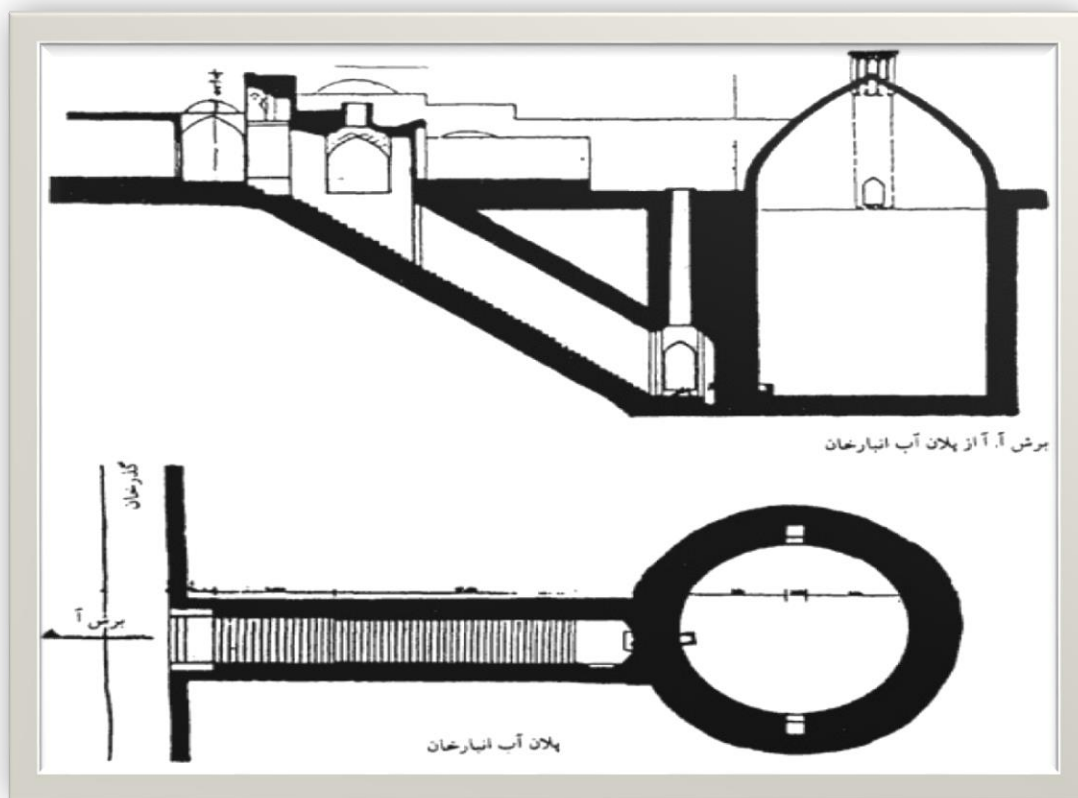
(۱) آب انبارهای همگانی: که در محله ها، کاروانسراها، روستاها و به صورت تک بنا در مسیر راه های کاروانی ساخته می شدند.

(۲) آب انبارهای خصوصی: درون خانه ها یا در محل های اختصاصی افراد احداث می شدند.

همچنین آب انبارها از نظر شکل و نوع ساخت شامل آب انبارهای گنبدی گود، آب انبارهای کنده شده در کوهستان، آب انبارهای صلیبی و آب انبارهای کشیده هستند.

مواد و مصالح بکار رفته در ساختن آب انبارها عبارت است از سنگ، آجر، شفته آهک و ساروج. مواد سازنده ساختمان آب انبارها با توجه به محل قرارگیری آن متناسب با آب و هوای آن منطقه تعیین می گردید.

ساروج ملاتی متشکل از سفیده تخم مرغ، آهک، خاکستر، خاک رس و ماسه است که به منظور جلوگیری از ترک خوردن آن، الیافی به نام لویی یا به جای آن پشم شتر یا بز به این ملات افزوده می شده است.

پلان آب انبار

عناصر تشکیل دهنده آب انبار

(۱) مخزن، منبع یا خزینه: محل انبار کردن آب و اصلی ترین عنصر آب انبار به شمار می رود که دارای انواع مختلفی بوده و از نظر شکل و نحوه استفاده به صورت شهری-روستایی و صحرایی بوده است. مخازن در داخل زمین قرار می گرفتند تا از فشار وارده بر بدنه کاسته شود.

(۲) سردر: راهنمای ورود به آب انبار و راه پله عمیق آن می باشد. قاب با جرز عمودی، کتیبه، سکوهایی در دو طرف، کاربندی، کاشی کاری، کتیبه کوچک سنگی، که نشان از سازنده و واقف آب و سال ساخت انبار می دهد، همگی از اجزای سردر به شمار می روند.

(۳) بادگیر یا خیشخان: هدایت باد مناسب به فضای داخل آب انبار و گردش هوا باعث خنکی هوای داخل می شده و در خنک سازی آب نیز مؤثر بوده است.

(۴) پلکان: تعداد پله‌ها با توجه به عمق مخزن آب انبار، که کف آن از پاشیر پایین‌تر بوده، تعیین می‌شده و تعداد آن گاهی به ۷۰-۸۰ پله هم می‌رسیده است. با توجه به افراد مصرف‌کننده گاهی آب انبارها دارای راه‌های متفاوتی بودند مثلاً یک مسیر برای کلیمیان و مسیر دیگر برای مسلمانان بوده است.

(۵) پاشیر: محل قرار گرفتن شیر بزرگ برنجی متصل به مخزن است و سکوهایی برای نشستن در دو سمت پاشیر و حفره‌هایی برای انتقال آب به کانال‌های زیرزمینی دارد.

آب انبار نوش آباد

این آب انبار در کنار شهر زیرزمینی نوش آباد (اویی) قرار دارد و یکی از راه‌های ورودی به این شهر زیر زمینی به‌شمار می‌رود. این آب انبار قدمتی ۵۰۰ ساله دارد و به دوران صفویان باز می‌گردد. هم‌اکنون بخش مربوط به مخزن این آب انبار باز است و گردشگران می‌توانند از داخل این بنا بازدید نمایند.

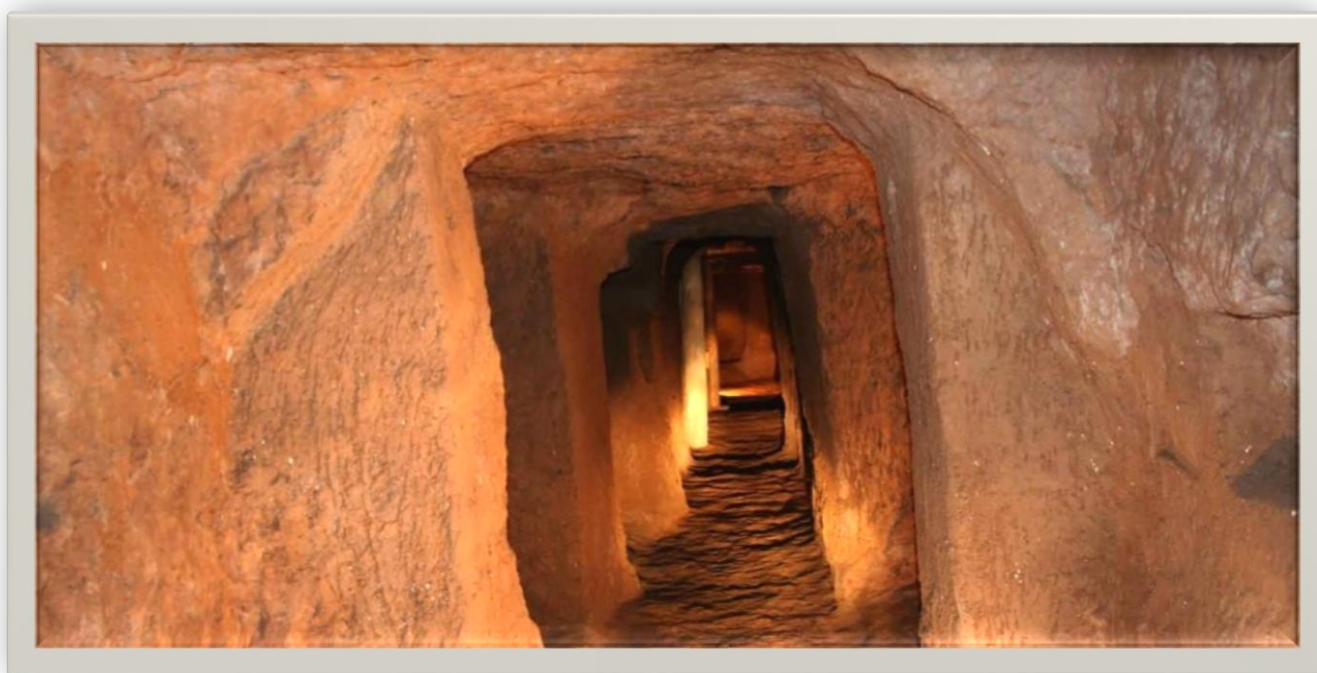

مهسا سلطانی - شقایق صدیقی
تاریخچه و معماری آب انبار

پس از خروج از آب انبار، گروه به همراه راهنمای محلی وارد شهر زیرزمینی نوش‌آباد شد و سپس در منطقه‌ای از این شهر زیرزمینی گرد هم آمدند تا سه نفر دیگر از فراگیران، شیما فتحی، صلاح‌الدین توتونچی، علی‌حسین سبک‌روح و معصومه گرامی، توضیحات خود را درباره پیشینه این شهر بیان کنند که بخشی از آن در ذیل آورده شده است:

پیشینه شهر

آنچه به نام شهر زیرزمینی «اویی» معروف شده است، ساختارهای متراکم، پیچیده و گسترده‌ای چون دالانه‌ای باریک تو در تو و اتاق‌هایی با ابعاد کوچک است. مجموعه اویی در زیر بافت شهر شکل گرفته و تا سطح کنونی شهر نیز گسترده شده است. عمق شهر اویی را بین ۴ تا ۱۶ متر تخمین زده‌اند و وسعت آن به قول اهالی منطقه، تا بیرون از حصار تاریخی شهر گسترده و ۴ کیلومتر تخمین زده شده است. این مجموعه که به‌صورت دست‌کند زیر بافت شهر نوش‌آباد

شهر زیرزمینی نوش‌آباد

به‌صورت مجموعه‌ای از اتاق‌ها، راهروها، چاه‌ها و کانال‌های متعددی در ۳ طبقه ایجاد شده است بر دیواره‌های آن آثار برخورد لبه‌شیء تیز دیده می‌شود و با توجه به سختی جنس زمین این منطقه، باستان‌شناسان این فرضیه را مطرح کرده‌اند که وسایلی که برای حفاری استفاده می‌شده، باید از جنسی شبیه الماس برخوردار بوده باشد. زندگی در این شهر زیرزمینی به‌طور موقت در جریان بوده و افراد از ورودی‌ها و کانال‌های عمودی که مسیر دسترسی داشته و خود ساکنین می‌دانستند، تردد می‌کردند. این شهر برای حفاظت از جان و مال مردم در مواقع ناامنی و ارتباط میان محلات به صورت عمودی و افقی گسترش یافته است. آشنایی با سیستم قنات جهت سیستم تهویه و تصفیه هوا، براساس

اختلاف فشار هوا با زمین، تنفس را در زیر زمین امکانپذیر می‌ساخت. حجره‌های کوچک، به ابعاد دو متر در دو متر، سرویس بهداشتی ابتدایی، فضاهای پناهگاهی، تونل‌های ارتباطی و تهویه هوا و چاه‌های آب از جمله فضاهای این شهر زیرزمینی به‌شمار می‌روند. طبقه اول درحقیقت کوره راه‌ها و دالان‌هایی برای گمراه کردن تعقیب‌کنندگان احتمالی بوده است. طبقه دوم وسوم محل پناه گرفتن و زندگی درمواقع خطر و ذخیره آذوقه بوده است. ورودی‌های متعددی برای این شهر زیرزمینی شناسایی شده که بسیاری از آنها توسط سیلاب‌های سال‌های دور محدود شده است. شهر دارای پله‌های تدافندی و دفاعی بوده که گویا در هنگام هجوم دشمن استفاده می‌شده است. بجز ورودی، ارتفاع تمام قسمت‌های اویی به قد طبیعی یک انسان و بین ۱۷۰ تا ۱۸۰ سانتیمتر بوده است. سطح دیوارها در فواصل اندک جای پی‌سوز به چشم می‌خورد.

قدمت این شهر زیرزمینی به ۱۵۰۰ سال پیش و دوره ساسانی بازمی‌گردد. این شهر از پایتخت‌های حکومت ساسانی در دوره حکومت انوشیروان شناخته می‌شود و تا دوره سلجوقی، تا صفویه و حتی قاجار مورد استفاده بوده است. این شهر از اواخر دوره ساسانی تا دوره سلجوقی ۵۰۰ سال طول کشیده تا در زیربافت نوش‌آباد کامل شود و اواخر دوره قاجار سیل

شیما فتحی - معصومه گرامی - حسین سبک روح - صلاح الدین توتونچی

تاریخچه و معماری شهر زیرزمینی نوش‌آباد

عظیمی آن را غیرقابل سکونت می‌کند. سیلاب در شهر بالایی سبب تخریب ۷۰۰ خانه شده و از مسیر خانه‌ها وارد این شهر زیرزمینی می‌شود. جالب است بدانید که این شهر نمناک و نیمه تاریک که درواقع طبقه زیرین شهر نوش آباد کاشان است، در سال ۱۳۸۳ به طور کاملاً اتفاقی در جریان حفر چاه آب و در اثر سقوط یکی از مقنی‌ها در آنجا کشف شد.

عکس دسته جمعی بازدید از شهر زیرزمینی نوش آباد

معماری شهر کاشان

کاشان با ۴۸ محله ، ۵۰ گذر ، ۷۴ آب انبار و حدود ۳۰۰ خانه قدیمی یکی از شاهکارهای معماری شهری در گذشته می‌باشد. زلزله قرن دوازده منجر به تخریب کامل شهر و باعث رعایت قوانین شهرسازی در بازسازی شهر شد. شهر کاشان قبل از زلزله در میان برج و بارو قرار گرفته بود و عمارت جلالی محل اداره شهر بود. بازار ستون فقرات شهر و مرکز اصلی دادوستد بود و به طبع آن محلات شهری در کنار آن بنا و با گذرهایی به هم متصل شده بودند. بافت قدیم به دو محله اعیانی و فقیرنشین تقسیم شده بود که محله سلطان امیر احمد در بخش جنوبی شهر مربوط به اعیانی‌ترین خانه‌ها بود. طبقات متوسط و پیشه‌وران در بخش مرکزی شهر و نزدیک بازار بودند. هر محله از راه یا مسیر اصلی، بازارچه، گذر، مسجد، آب انبار، حمام و تکیه تشکیل شده بود. بعد از زمان قاجار تغییرات سریعی انجام شد و در بافت قدیم،

خیابان اصلی ساخته شد که محلات قدیمی را به چهار قسمت تقسیم کرد. اولین میدان شهر در همین زمان ساخته شد و بخش مدرن کاشان شکل گرفت.

معماری خانه‌های کاشان

خانه مکانی است برای آسایش انسان که بایستی پاسخ تمامی نیازهای تن و روان و روح او را در خود فراهم نماید. آرامشی که در خانه‌های قدیم ایران می‌توان یافت ناشی از نگاه طراح به فطرت انسانی، خواست‌ها و نیازهای انسان است. خانه کلمه‌ای مؤنث بوده و مانند زن حرمت و جایگاه ویژه‌ای در حریم و احترام دارد. در خانه‌های سنتی کاشان معماری مذهبی قاجار به وضوح پیداست و اصالت‌هایی همچون مردم‌داری، معماری حجاب‌دار، درون‌گرایی و تقارن مشاهده می‌شود.

(۱) حیاط مرکزی: نقش محوری در کل ساختمان داشته و عناصر و اجزاء خانه حول آن شکل گرفته‌اند. حیاط با دارا بودن باغچه‌های بزرگ مملو از درخت و سبزه و حوض آب بزرگ و بادگیرها نقش مهمی در تلطیف هوا ایجاد می‌کند.

(۲) دیوارها: دیوارهای بلند در اطراف خانه باعث جلوگیری از ورود بادهای گرم که همراه با شن و گرد و خاک در تابستان و بادهای سرد و سوزان کویری در زمستان می‌شود.

(۳) زیرزمین: در تابستان برای مصون ماندن از گرما به عنوان اصلی‌ترین محل زندگی شناخته شده و به صورت محدودتری وضعیت اندرونی و بیرونی در آن لحاظ گردیده است. زیرزمین محلی برای نگهداری مواد غذایی مورد استفاده بوده است. زیرزمین‌ها یا به صورت ساخته شده و یا به صورت کنده در دل زمین بوده‌اند. اصلی‌ترین نکته در این بخش از بنا وجود بادگیرهای عمودی و افقی است.

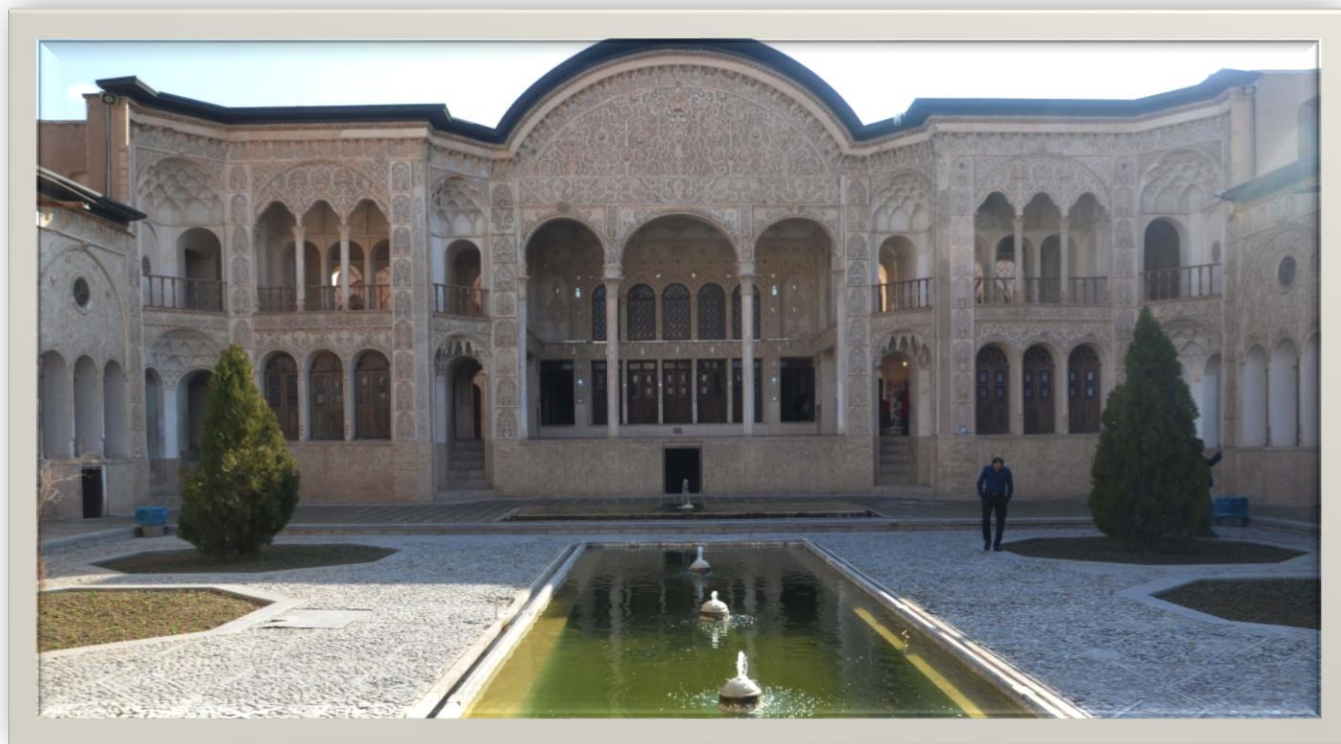
(۴) شاه نشین: مقدم بر اندرونی و قسمت داخلی خانه است و دو راهرو در اطراف آن مجاری عبور و مرور از حیاط بزرگ به قسمت اندرونی می‌باشند. از این رو علاوه بر نقش پذیرایی از مهمانان عالی‌رتبه، می‌تواند بر ورود و خروج افراد نظارت داشته و حاکمیت فرمانروای خانه بر بخش اندرونی را عینیت ببخشد.

(۵) پنجره‌ها و ارسی: برای محافظت از فضای اصلی خانه از ورود جانورانی مانند عقرب، در مدخل ورودی اتاق‌ها از درهای چوبی با چارچوب استفاده می‌شده است. ارسی‌ها علاوه بر زیباسازی اتاق‌ها در تعدیل هوای اتاق‌ها نقش بسزایی داشتند. شیشه‌های رنگی باعث فرار حشرات موزی از محیط مسکونی می‌شود.

(۶) ایوان: محوطه وسیع مسقفی که در جلوی عمارت ساختمان اصلی مستقیماً بدون هیچگونه پنجره‌ای به حیاط راه دارد. برای استراحت در فصل بهار و اوایل تابستان که گرمای هوا شدید نیست، استفاده می‌شود.

(۷) حیاط خلوت: در پشت ساختمان اصلی با دیوارهای بلند محصور شده و اغلب دارای سایه بوده و با وجود حوض آب در آن می‌تواند در ساعات گرم روز که آفتاب شدید است، استفاده شود.

۸) هشتی: بعد از در ورودی اصلی محوطه‌ای که از یک سو به کوچه و از طریق راهرویی پرپیچ و خم و شیب دار به حیاط مرکزی راه دارد. علل اصلی وجود هشتی جلوگیری از ورود هوای نامناسب به داخل خانه و نگاه نامحرمان به داخل اندرونی بوده است.

خانه طباطبایی‌ها (نمونه‌ای از معماری کاشان)

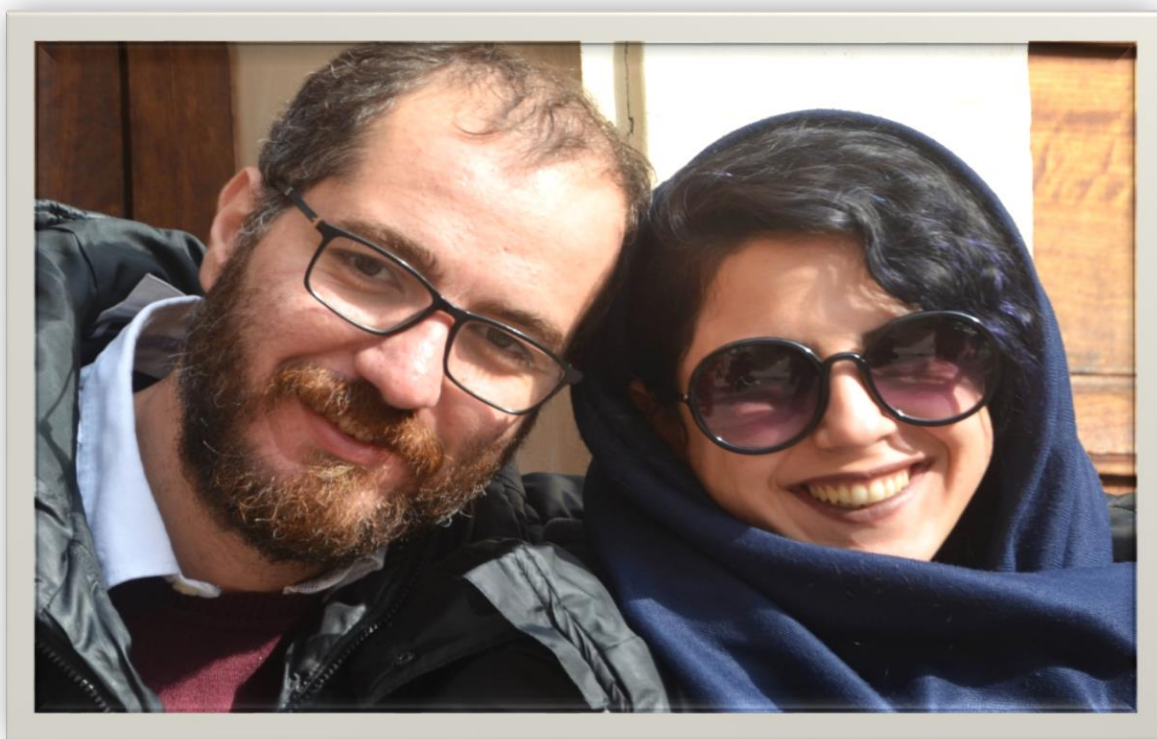
۹) بادگیرها: در اغلب خانه‌های کاشان از بادگیرهای عمودی و افقی برای خنک‌سازی هوا استفاده شده است. مصالح به کار برده شده گل و خشت می‌باشد که موجب خنک شدن هوا می‌شود. بادگیرهای افقی در داخل سرداب و زیرزمین باعث گردش هوا در قسمت تحتانی ساختمان می‌شود.

خانه‌های سنتی کاشان ۴ کارکرد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دارد. چون کاشان منطقه‌ای کویری است و از مواهب طبیعی بی‌بهره بوده، کمبودهایی از نظر گل و باغ و بوستان به وسیله هنر نقاشی در خانه‌ها جبران شده است.

ویژگی‌های مهم معماری خانه‌های کاشان

۱) گودال باغچه بودن خانه‌ها: زمین مسطح را چال کرده و از خاک آن جهت تهیه خشت و گل مورد نیاز بنا استفاده می‌کردند.

- ۲) استفاده از مصالح بومی خشت و گل در بنا: با داشتن ظرفیت حرارت بالا انتقال دما به داخل اتاق را به تأخیر می‌اندازد.
- ۳) پلان ساختمان‌ها متراکم و فشرده است: میزان تبادل حرارتی جداره‌های ساختمان را با بیرون به حداقل کاهش می‌دهد.
- ۴) تمامی پنجره‌ها و درهای ورودی به حیاط مرکزی باز می‌شود و هیچ پنجره‌ای به بیرون راه ندارد: حفظ محیط خانه از بادهای گرم و سرد و نگاه نامحرمان.
- ۵) شیوه شهرسازی به شیوه توده‌ای و متراکم: دیوارهای خارجی خانه‌ها به صورت پشت بهم به یکدیگر چسبیده و سطوح لخت و در معرض هوا به حداقل کاهش می‌یابد.
- ۶) استفاده از سقف‌های گنبدی شکل: با اشعه خورشید زاویه بزرگتری دارد و فقط یک نقطه از آن کوچکترین زاویه با خورشید دارد.
- ۷) در خانه‌های کاشان مصادیق تدابیر معماری بومی برای سرمازایی بیشتر از گرمازایی نمایان است.
- ۸) استفاده از مهتابی: برای استراحت و خواب در شب‌های خنک تابستان استفاده می‌شود.
- ۹) استفاده هدفمند از آب
- ۱۰) تقدم درون‌گرایی بر برون‌گرایی

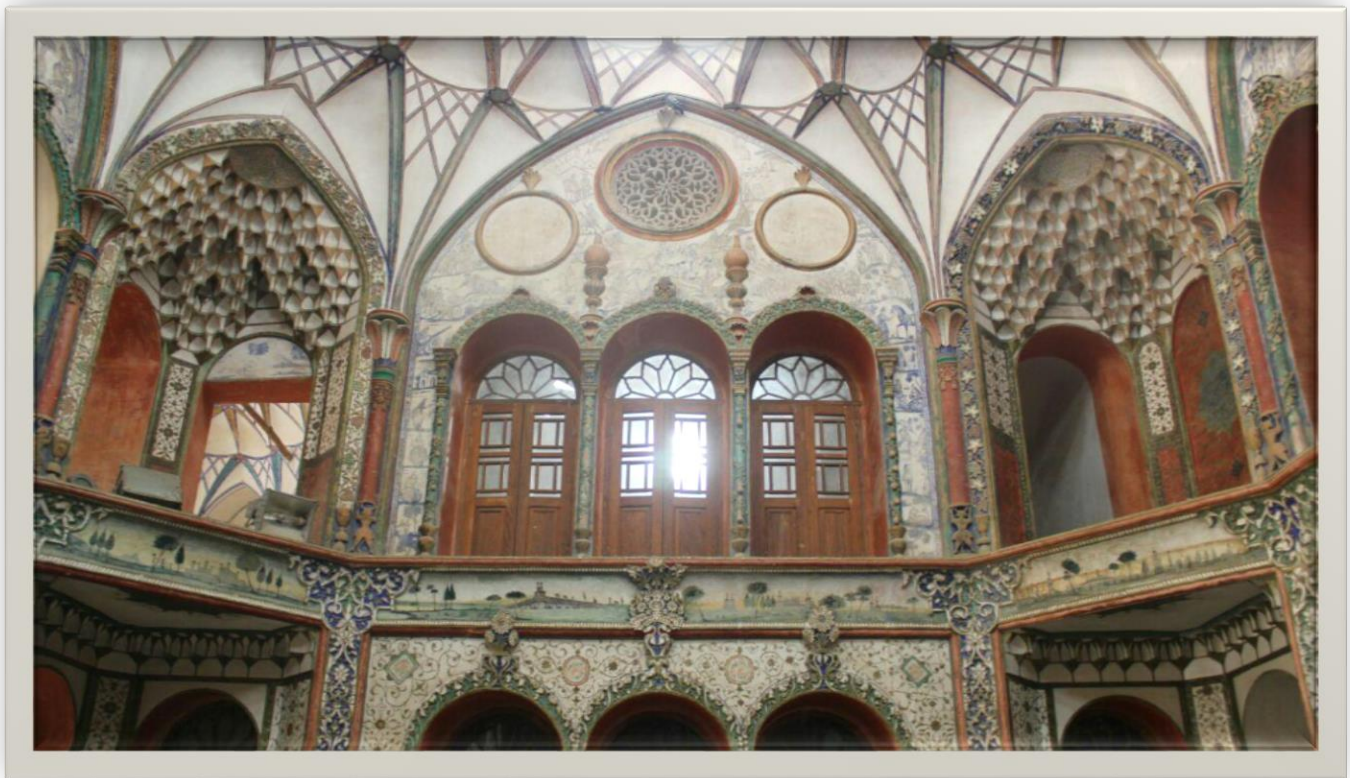

نعیمه برزگر - محمدسعید مروارید

معماری کاشان

خانه تاریخی بروجردی‌ها

پس از بازدید از شهر زیرزمینی نوش‌آباد، گروه به سمت کاشان حرکت کرد و ساعت ۱۱ صبح به این شهر تاریخی رسید. اولین مکان بازدید خانه بروجردی‌ها بود. در بدو ورود، استاد و راهنما به معرفی این خانه پرداختند و سپس چهار نفر از فراگیران، محسن احمدی، میلاد ولی‌پور، نیلوفر قدرت‌پور و فاطمه نیک‌فر، اطلاعاتی درباره معماری و تاریخچه خانه، ارائه دادند که در زیر آمده است:

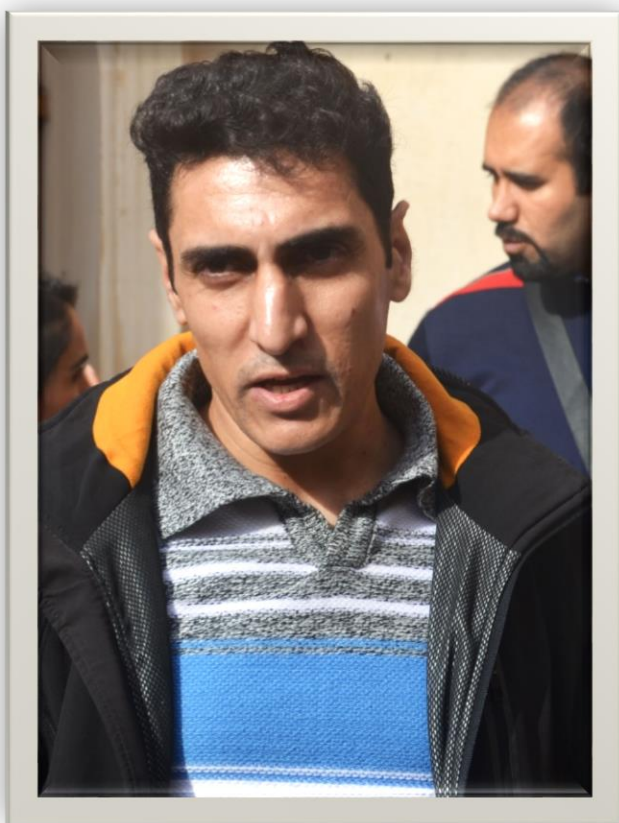
خانه بروجردی‌ها

تاریخچه خانه

سید حسن نطنزی یکی از تجار معروف کاشان به دلیل اینکه به تجارت کالا از بروجرد به کاشان می‌پرداخت، به بروجردی مشهور شد و خانه وی نیز به خانه تاریخی بروجردی‌ها شهرت یافت. خانه بروجردی‌ها توسط معمار مشهور وقت آن زمان آقای علی مریم کاشانی در سال ۱۲۷۵ آغاز شد و در سال ۱۲۹۲ هجری قمری در دوره قاجار به مدت ۱۸ سال مراحل ساخت آن به طول انجامید.

یکی از نکات حائز اهمیت نقاشی و رنگ‌آمیزی گچبری‌های آن که توسط خاندان معروف غفاری، صنایع‌الملک، عموی کمال‌الملک و بنیان‌گذار اولین مدرسه نقاشی در ایران، نقاشی شد. خانه بروجردی‌ها از ویژگی‌های بسیار مهمی برخوردار است که از آن جمله می‌توان به فضای مناسب، گچبری‌های قرینه، نورهای هلالی و معماری جالب آن اشاره کرد. تابستان‌های بسیار گرم کاشان، خنک و جریان هوا را در زمستان متعادل می‌کرد. یکی از ویژگی‌های جالب خانه داشتن کانال‌هایی است که بین زمین و دیوار ساخته شده تا نم و رطوبت رو به سمت بادگیرها انتقال دهد و باعث متعادل شدن جریان هوا شود.

نکته جالب دیگر در خصوص خانه بروجردی‌ها روایت داستان خواستگاری سید حسن نطنزی از دختر همکارش سید جعفر طباطبایی که صاحب‌خانه خانه طباطبایی‌ها بوده است. شرط این ازدواج ساخت خانه‌ای زیبا و درخور شأن و شخصیت خانواده طباطبایی‌ها است که به‌دنبال آن، خانه بروجردی‌ها ساخته می‌شود. خانه بروجردی‌ها در سال ۱۳۵۳ توسط میراث فرهنگی خریداری شد و با شماره ثبتی ۱۰۸۳ جزو آثار ملی ما به‌شمار می‌رود. همچنین خانه بروجردی‌ها در سال ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ جزو بهترین آثار زیبای تاریخی بین‌المللی یونسکو معرفی شد.

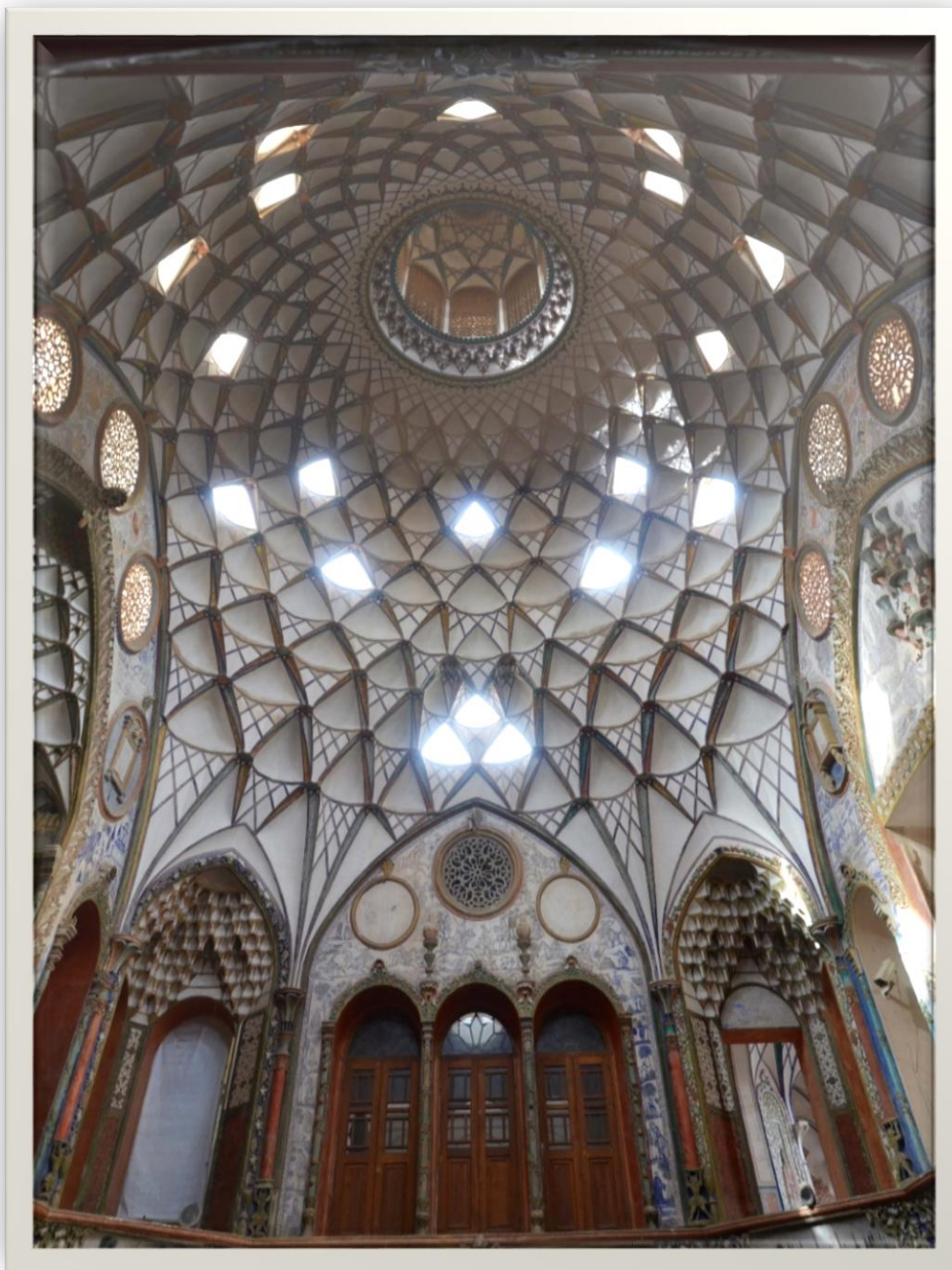

میلاد ولی پور - محسن احمدی

تاریخچه خانه بروجردی‌ها

شاه نشین خانه

در قسمت جنوبی و بخش تابستان نشین اتاق شاه نشین وجود دارد. شاه نشین جایگاه بزرگ خانواده و مهمانان ویژه بوده است. سقف زیبای شاه نشین و تالار اصلی یزدی بندی و در سقف تالار نورگیرهایی تعبیه شده است. سقف گنبدی

خانه بروجردی ها

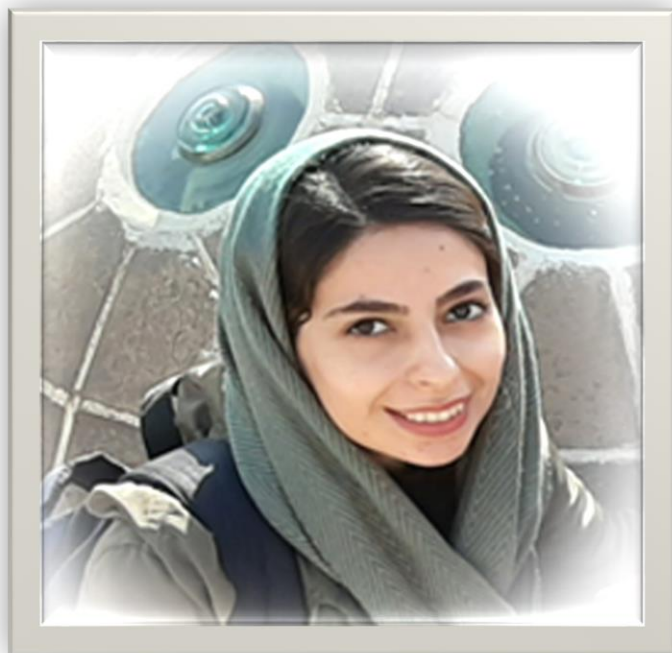
تالار به شکل کلاه فرنگی است. کلاه فرنگی اواخر دوره قاجار به معماری اضافه شده که مانع رسیدن نور شدید خورشید

می‌شده است. نورگیرهایی بر روی بنای کلاه فرنگی تعبیه شده که کارکرد تصفیه هوا و خروج گرما را نیز داشته است. بادگیرهای طرفین با طرح پرده و گل گچبری شده و به سرداب‌ها متصل می‌شود. ارسی‌های روبه بالای شاه نشین باعث ورود نور از زوایای مختلف به داخل شده و باعث تهویه هوا می‌شده است.

شاه نشین زیباترین بخش خانه بوده و از لحاظ ظاهری به علت ارتفاع آن که معمولا دو برابر اتاق‌های دیگر است، قابل‌شناسایی است. ارتفاع بلند شاه نشین باعث خنکی هوا می‌شود به این صورت که هوای گرم به سمت بالا می‌رود و هوای دلپذیری که از طریق ذرات آب حوض در جریان است خنکی مطبوعی ایجاد می‌کند.

بر روی دیوارهای شاه نشین، نقاشی شاهان قاجار را مشاهده می‌کنیم و در طاق‌ها و بر روی دیوارهای خانه نقاشی‌هایی از داستان‌های عاشقانه و شخصیت‌هایی چون لیلی و مجنون، یوسف و زلیخا و... را مشاهده می‌کنیم که حکایت از ماجرای عاشقانه‌ی ساخت این خانه دارد. شیوه تصویرسازی پادشاهان و نقاشی‌های آبی رنگ دیوارها متأثر از سبک نقاشی اروپایی و گچبری‌های سماور و قوری بر سردر ایوان تابستان‌نشین حکایت از پیشه صاحب خانه دارد و به سبک روسی می‌باشد. علاوه بر آن، نقاشی‌هایی از نبرد ناپلئون بناپارت، برج پیزا و خانه‌ها و کاروانسراهای میلان نیز دیده می‌شود.

ساخت این خانه همزمان با نهضت روشنفکری و مدرنیته در ایران بود و تأثیر این فضا در نقاشی‌ها و تزئینات خانه نمایان است.

نیلوفر قدرت پور - فاطمه نیک فر

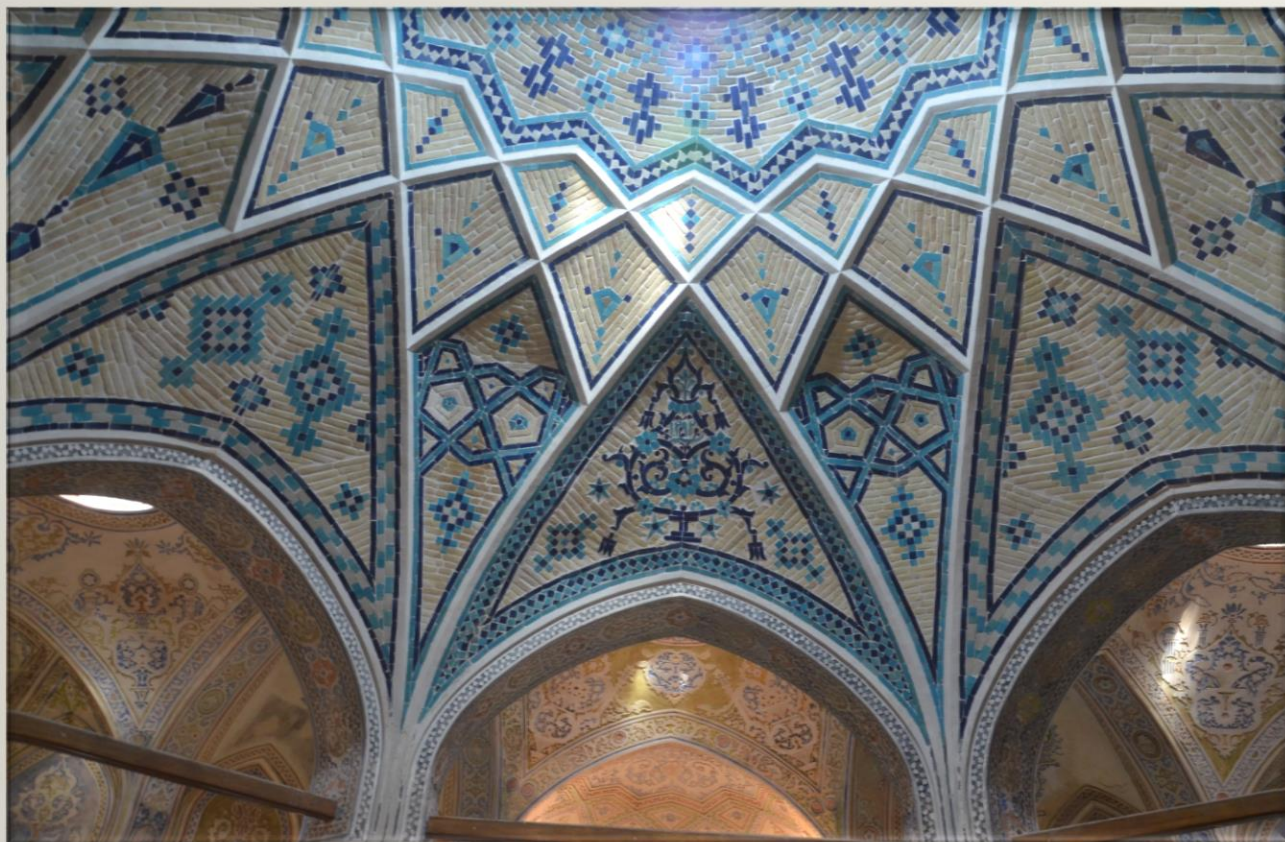
شاه نشین خانه بروجردی‌ها

عکس دسته جمعی بازدید از خانه بروجردی ها

حمام سلطان امیر احمد

مقصد بعدی گروه فراگیران، حمام سلطان امیر احمد بود. ابتدا راهنمای تور، خانم سمیعی، اطلاعات مفیدی را درباره این حمام بیان کرد و سپس طاهره فاضلی، عطیه سادات بصیری و بهمن سلطان احمدی به معرفی این بنای

سقف حمام سلطان امیر احمد

تاریخی پرداختند که به شرح زیر است:

تاریخچه حمام

حمام‌ها در بین فضاهای شهری از اهمیت زیادی برخوردار بودند و بعد از مسجد و مدرسه و مجموعه از مهمترین بناهای شهری محسوب می شدند. حمام‌ها معمولاً در جایی در مسیر گذر آب روان ساخته می شدند و لازم بود که خروجی فاضلاب آنها در نظر گرفته شود. در اغلب حمام‌ها مسیر دسترسی به بنای اصلی حمام با هنرمندی جالبی

صورت می‌گرفت. رعایت این سلسله مراتب فضایی هم از بیرون به درون و هم در بین فضاهای درونی حمام باعث می‌شد که دما و رطوبت هر فضا نسبت به فضای مجاور تنظیم و کنترل شود، و از ورود ناگهانی هوای سرد پس از قسمت ورودی، مجموعه فضاهای حمام معمولاً در دو بخش بینه و گرم خانه، حول این دو کانون اصلی شکل می‌گرفت. بینه یا سربینه فضایی وسیع با تزئیناتی مفضل و دارای غرفه‌هایی بود. غرفه‌ها سطحی بلندتر از فضای میانی داشتند، از درون نیز به هم مرتبط بودند و در زیر آنها حفره‌هایی به‌عنوان کفش کن تعبیه شده بود. فضای بینه معمولاً هشت گوش یا چهار گوش و به ندرت دایره‌ای بود. در مرکز آن حوضی قرار داشت، که گنبدی با تزئینات آجری یا کاشی‌کاری زیبا در بالای آن قرار می‌گرفت و معمولاً روزنی با همان هندسه حوض با مشبک‌های رنگی، نور تلطیف‌شده‌ای را به این فضای میانی که کانون توجه غرفه‌ها بود، وارد می‌کرد. فضای بینه محلی برای درآوردن لباس، گفتگو، کارهای پیرایشی و مکان تجمع شهری بود و در روزهای خاص در آنجا مراسمی چون شاهنامه‌خوانی و نقالی انجام می‌گرفت. معمولاً یک قسمت عمیق‌تر و وسیع‌تر بود که اصطلاحاً به آن شاه نشین می‌گفتند. این محل مخصوص اعیان و بزرگان و دولت‌مردان بود.

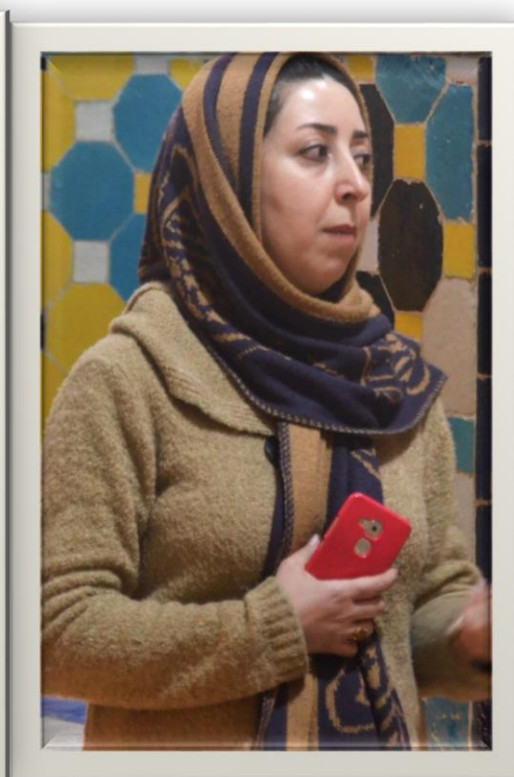
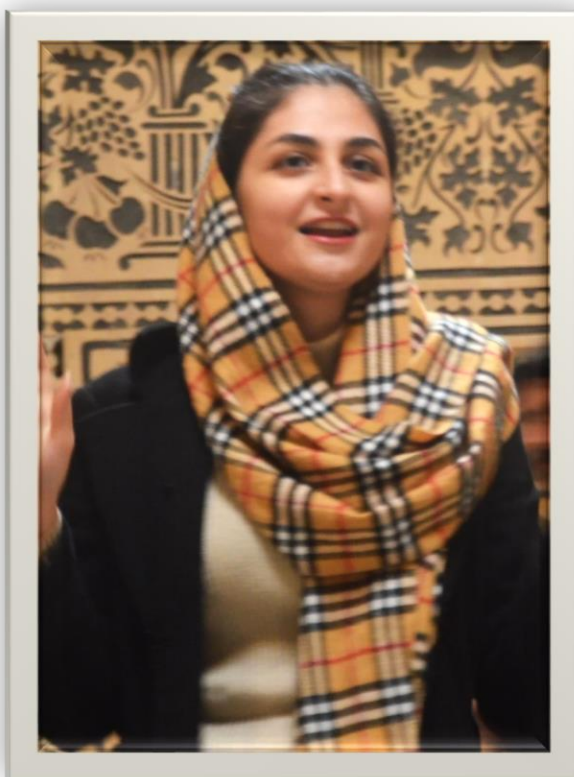
حلقه اتصال بینه به گرم‌خانه یعنی گرم‌ترین بخش حمام، فضایی به نام میان در بود. معمولاً استحمام‌کنندگان پس از عبور از راهروها و ورود به گرم‌خانه به گرما، رطوبت و نور کم‌رنگی که از سقف می‌تابد، و حالت مه‌گونه‌ای به فضا می‌بخشید، عادت می‌کردند. این فضا معمولاً تزئینات آهک‌بری داشت و استحمام‌کنندگان می‌توانستند روی سکوه‌های سنگی بیارامند و به استحمام و مشتش و مال بپردازند. در زیر این قسمت‌ها هوای گرم از طریق لوله‌های سفالی به نام گربه‌رو به کف منتقل می‌شد. خزینه‌ها که معمولاً شامل سه خزینه آب گرم، ولرم و سرد بود، در قسمت آخر حمام جهت آبکشی و شست‌وشوی نهایی قرار داشت. استحمام‌کنندگان در خاتمه به بینه برمی‌گشتند و برای آنها چای و شربت آورده می‌شد. در خاتمه، سؤالی ذهن را به خود مشغول می‌دارد، کاری که امروزه در فضایی کوچک و تاریک و بی‌اهمیت در کنجی از خانه و یا در فضایی کیوسک مانند صورت می‌گیرد، چه نیازی به چنین تفصیلی داشته است؛ این پرسش‌ها را می‌توان از جوانب مختلف پاسخ داد. از جمله اینکه در آن زمان تأسیسات آبرسانی و گرم‌سازی به شکل امروز عمومیت نیافته بود. اما پاسخ‌هایی از این دست برغم بهره‌ای که از حقیقت دارند، جامع نیستند. زیرا اگر چنین بود، ایجاد فضایی چنین با شکوه و پراپهت، جهت این مادی‌ترین عمل انسانی که همانا پاکیزگی جسم می‌باشد، نیازی نبود. و این همه هنرمندی را می‌توانستند در فضاهای مذهبی به کار گیرند. این قدر معلوم است که در میان همه پاسخ‌ها، از این نکته نباید غفلت کرد که در آن زمان، به روان آدمی دست‌کم به قدر جسم او اعتنا می‌کردند، و شست‌وشوی جسم را وسیله‌ای برای تذکر و تطهیر روح می‌دانستند.

نقاشی دیوارهای حمام سلطان امیر احمد

عکس دسته جمعی بازدید از حمام سلطان امیر احمد

فرشته فاضلی - عطیه بصیری

حمام سلطان امیر احمد

خانه طباطبایی‌ها

پس از بازدید از حمام سلطان امیر احمد، فراگیران با پای پیاده به سمت خانه تاریخی طباطبایی‌ها حرکت کردند. هنگام ورود به این بنای زیبای تاریخی، ابتدا راهنما، خانم سمیعی، به معرفی این مکان پرداخت و سپس شش نفر از فراگیران شامل علی یوسفیان، بهزاد استاد آقاجانی، الیزابت رخفیروز، فاطمه سلیمان‌تبار، سمیرا مردانی و نگین انهاری نیز توضیحات تکمیلی خود را ارائه دادند:

تاریخچه خانه

مرحوم حاج سید جعفر طباطبایی نطنزی یکی از تجار خوشنام و معروف فرش در کاشان و از سلاله سادات بود. وی فرزند ارشد حاج سید قاسم طباطبایی بود که پس از پدر به کمک برادران به توسعه تجارت‌خانه و امر تجارت فرش دست‌بافت پرداخت و در این راه به موفقیت‌های چشمگیری نائل شد و در عرض چند سال شعب تجارت‌خانه او در کاشان، تبریز، اصفهان و بسیاری از شهرهای دیگر چون روسیه و هندوستان نیز افتتاح شد. معروف است که حاج سید جعفر با توجه به نیاز کشور به توسعه و ترویج کشاورزی در این زمینه گام‌های بسیار مفیدی برداشت و سالیانه حداقل نسبت به حفر دو قنات در شهرهای نایین، زواره، نطنز، کاشان و پیرامون آن اقدام کرد. وی مردی بلندنظر، سخاوتمند، مهمان‌دوست، یاور درماندگان و بیچارگان، متواضع، خوش‌برخورد و مهربان بود. ایشان دارای چهار پسر و دو دختر بود. حاج سید جعفر

خانه طباطبایی‌ها

پس از برگزاری مراسم نامزدی پسر دومش به دل درد شدید مبتلا شد و در حالی که زن و دخترانش در سفر عتبات، و برادران و فرزندان در سفرهای دیگر بودند در سن شصت سالگی دیده از جهان فروبست و بنابر وصیتش جنازه او را به نجف اشرف بردند و در وادی السلام دفن کردند.

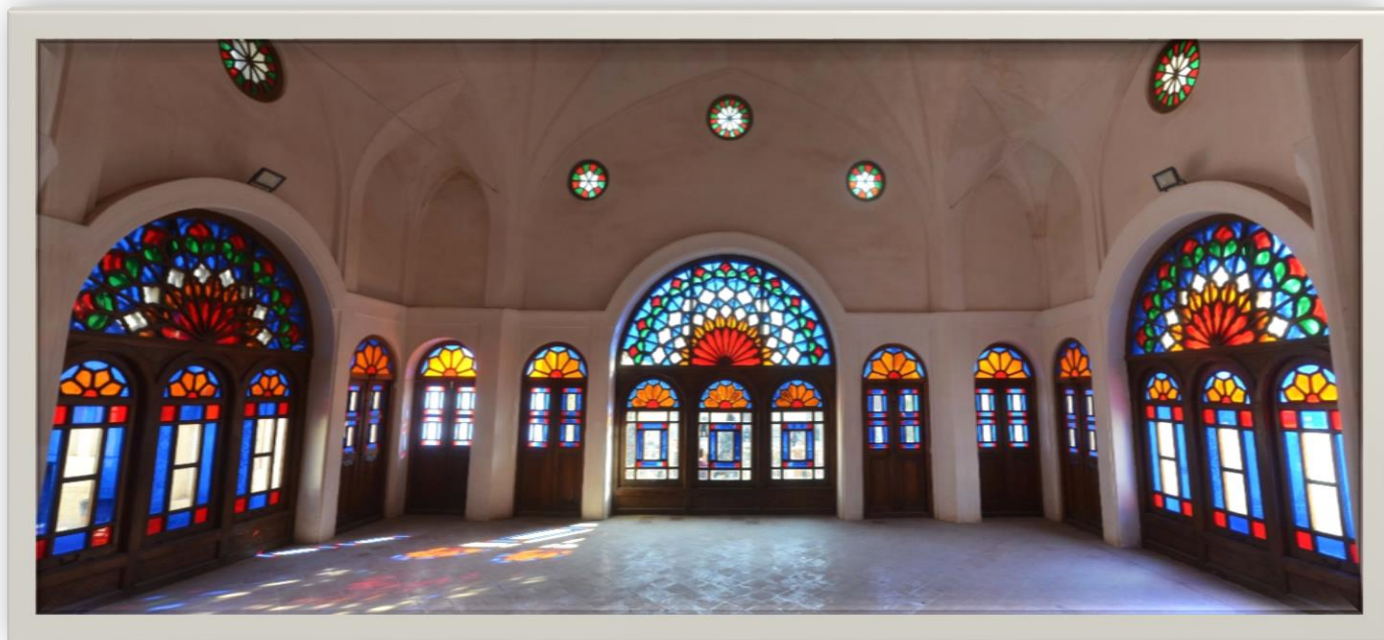
آغاز ساخت این خانه بین ساله‌های ۱۲۵۰ تا ۱۲۵۵ هجری قمری بود اما اگر به کتیبه اتاق شاه نشین خانه دقت کنیم تاریخ ۱۲۹۴ هجری قمری را مشاهده می‌کنیم که این تاریخ، تاریخ ساخت خانه نیست بلکه تاریخ اتمام و تکمیل نقاشی‌های این اتاق و فضاهای جانبی آن بوده است. بعضی از کارشناسان قدمت این خانه را بیش از این و مربوط به قبل از زلزله سال ۱۱۹۲ می‌دانند و معتقدند که بنای فعلی با معماری دوره قاجار روی خرابه‌های باقی‌مانده از زلزله ساخته شده است که البته وجود آثار ساختمانی از دوره قبل در این خانه مؤید این مطلب است.

در کتیبه‌ها و گچبری‌های خانه فقط نام معمار و استاد کار بنا خالی است و این گمنامی شاید از روی تواضع و عمل خالصانه معمار بنا بوده است. پس نام استاد علی معماریان معروف به علی مریم که در برخی از کتاب‌ها و نقل‌قول‌ها به عنوان معمار این خانه آمده است هیچ سنخیت زمانی ندارد و مستند نیست. البته شاید ایشان در حدود سال ۱۰۰ قبل پاره‌ای از مرمت‌های این خانه را انجام داده باشد. در خانه طباطبایی‌ها خوشبختانه بخش‌های مختلف و بهم‌پیوسته از زمان‌های گذشته تا به حال حفظ شده و تمامی بخش‌ها به مانند گذشته بر جای مانده و یا مرمت و بازسازی شده است.

فاطمه سلیمان تبار - الیزابت رخ فیروز

تاریخچه و شاه نشین خانه طباطبایی‌ها

خانه طباطبایی ها

معماری خانه

مجموعه خانه طباطبایی‌ها مشتمل بر سه بخش اندرونی، بیرونی و بخش مخصوص خدمه است. این خانه با ۴۷۰۰ مترمربع وسعت دارای ۴۰ اتاق، ۴ حیاط، ۴ سرداب (زیرزمین)، ۳ بادگیر و ۲ رشته قنات است. معماری خانه طباطبایی‌ها به شیوه معماری حجاب‌دار و گودال باغچه، متقارن و درون‌گرا است. قسمت اندرونی خانه شامل اتاق پنج دری ساده در مرکز و دو حیاط در دو طرف آن و دارای سرداب‌هایی که بادگیرها هوا را در آن جریان می‌دهند که این قسمت محل سکونت خانواده مرحوم طباطبایی بوده است. حیاط ضلع شمال غربی بزرگتر و تعداد اتاق‌های آن بیشتر و دارای سرسرای پذیرایی مجزایی است. اگر به دقت به این خانه نظر کنیم، خواهیم دید استاد معمار، به خانه نیز مانند یک انسان نگریسته است؛ زیبایی‌ها را به درون برده و آن را از چشم بیگانه در حجاب قرار داده و به همه نیازهای مادی و معنوی آن توجه خاص مبذول داشته است. معماری زیبا و علم‌مداری که اگر در این زمان نیز به شاخصه‌های کاربردی آن در ساخت بناها توجه شود، بسیاری از نابسامانی‌ها در عرصه ساخت‌وساز مرتفع شده و از بسیاری هزینه‌ها پیشگیری خواهد شد.

با ورود به خانه طباطبایی‌ها وارد هشتی خانه می‌شویم. هشتی از ریشه هشتن به معنای نشستن است و دو کاربرد مهم این فضا اول حفظ حجاب خانه و قسمت اندرونی و دوم جلوگیری از تبادل دمایی هوای داخل خانه با هوای بیرون است. با عبور از راهروها و پایین آمدن از پله‌ها وارد حیاط بزرگ مرکزی می‌شویم که اصلی‌ترین عنصر تمامی خانه‌های کاشان

است. این حیاط عامل وحدت سایر اجزای خانه است و تمامی فضاها دور آن جمع شده است و رو به سوی آن دارند. این حیاط ۶ متر از سطح کوچه پایین تر است که به این سبک از معماری گودال باغچه می گویند. مزیت گودال باغچه این

علی یوسفیان - بهزاد استاد آقاجانی

معماری خانه طباطبایی ها

است که از خاک برداشت شده از گودال می توان در ساخت خود خانه استفاده کرد و همچنین پایین تر بودن از سطح زمین باعث عایق حرارتی شدن خانه و دیوارهای آن می شود و دسترسی به آب را نیز راحت تر می کند.

شاه نشین خانه

شاه نشین خانه طباطبایی ها، زیباترین بخش این خانه تاریخی و زیبا است. در قسمت جنوبی بخش بیرونی، اتاق شاه نشین قرار دارد اتاقی با سقفی بلند و هفت در (که به ندرت در دیگر خانه ها وجود دارد) به ایوان آینه باز می شود. در این تالار وسیع مجلل تقریباً هر نوعی از هنرهای معماری ایرانی (یزدی بندی با آینه کاری سقف، نقاشی اسلیمی، گچبری شیرشکری، پنجره های ظهر گچی و غیره به کار رفته است. ورودی های هشت ضلعی تالار، پاگرد یا غلام گذار نام دارد که سقف آن به صورت تهویه و هواکش عمل می کند. شاید مهمانان و مراجعین کاری، با احترام خدمه کفش ها را در این قسمت گذاشته و وارد تالار می شدند. شاه نشین به عنوان حجره کسب و کار صاحب خانه بوده و شاید به این علت در جلوی آن، ایوان آینه قرار دارد که آینه کاری و گچبری سقف بلند آن در اصل یکی از طرح های فرش کاشان (لچک و

ترنج یا محراب و ترنج) است. گویا در قسمت سطح آن فرشی با همان نقش پهن می‌شده است. شاید این طرح فرش، نمادی بوده از شغل صاحب خانه و تناسبی هم با حجره کسب‌وکار وی داشته است و نیز تقارن عمودی بر سطح و سقف ایجاد می‌شده است.

از طرف دیگر این مکان تالاری برای پذیرایی از مهمانان ویژه بوده و به همین خاطر بزرگ‌ترین و مجلل‌ترین اتاق خانه است. آفتاب از راه فضاهای جانبی و به خصوص شیشه‌های رنگی پنجره‌های ظهر گچی تالار را نورانی و رنگارنگ می‌کرده است. همچنین آینه‌کاری سقف تالار هم از راه لوستره‌های لاله شمعی نورپردازی خوبی را در شب‌ها ایجاد می‌کرده است. کاربری خاص تالار، هنرها و ظرفیت‌های خاصی را هم می‌طلبیده است.

اتاق‌های گوشواره (لغاز ساختمان) کمی جلوتر از شاه نشین قرار دارد و به صورت دو اتاق با درب‌های مجزا می‌باشد. انتخاب لفظ گوشواره برای این فضاها به خاطر تناسبی است که بین این دو اتاق و تالار بزرگ شاه نشین برقرار است که شبیه صورتی در میان و دو گوشواره در دو اطراف آن است. از طرف دیگر، معماران سنتی به آن لغاز ساختمان هم می‌گویند که یکی از موارد استحکام ساختمان و سازه‌های سنتی و تحمل فشار قوس و گنبد و جلوگیری از فرو ریختن طاق و گنبد بوده است. از دیگر سو، کاربری این اتاق‌های گوشواره به عنوان اتاق انتظار خدمه و ملازمانی بوده که همراه تاجران برای امر حسابرسی یا دادوستد به داخل خانه می‌آمدند. قسمت‌های مختلف اتاق شاه نشین از این قرار است:

درهای گره چینی و پنجره‌های ارسی که به صورت عمودی باز و بسته می‌شوند و در نتیجه فضاگیر نیستند و عایق خوبی در مقابل نوسانات دما به شمار می‌روند. صفحه بزرگ شاه نشین که همیشه بزرگ مجلس در آن می‌نشسته و این خود نشان از عنایت و توجه به امر حرمت و منزلت بوده است. پنجره‌های مشبک که همانند توری نازک گچی که از خرده شیشه‌های ریز و یک لایه نازک گچ به دست آمده و در قسمت بالای درب‌ها قرار گرفته و یک نوع نور رنگارنگ همراه با زیبایی و برجستگی خاص را ایجاد می‌کند؛ این پنجره از نظر نازکی و ظرافت به پارچه توری رنگی شبیه است. سقف اتاق شامل یزدی‌بندی همراه با نقاشی و آینه‌کاری می‌باشد. گویا روشنایی اتاق از طریق آویزهای چراغ لامپا بوده که درون آن شمع روشن می‌کرده‌اند و با زنجیر به سقف آویزان می‌کرده‌اند که از انعکاس نور شمع‌ها در آینه‌کاری سقف و بازتاب آن به قسمت پایین باعث روشنایی تقریبی این تالار در شب‌های تاریک می‌شود.

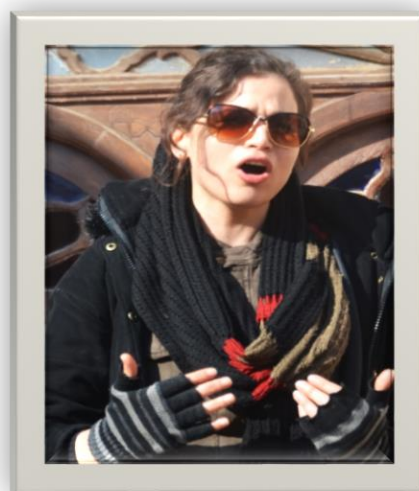
سرداب

سرداب مرکزی در قسمت شمال و زیر ایوان مهتابی و اتاق نشیمن قرار دارد و به نام‌های زیرزمین، حوض خانه و شبستان معروف است. پایین بودن سطح سرداب (۱۰ الی ۱۲ متر از سطح کوچه) و وجود بادگیر بلند مرکزی همراه با کانال‌های نایکش که جریان هوا را به صورت منظم در سرداب پخش می‌کند باعث ایجاد دمایی معتدل (حدود ۲۴ درجه سانتی‌گراد) و پناهگاه خوبی در برابر تابش آفتاب بلند کویری در فصل تابستان می‌شده است. همچنین با ساخت نیم طبقه‌هایی در دو طرف سرداب که «پیر رو» یا «پیرنشین» نامیده می‌شوند، استفاده از هوای خنک سرداب را برای افراد

سالمند ممکن می‌سازد. بادگیر سرداب مرکزی به عنوان تهویه و هواساز مانند سیستم تنفس عمل می‌کند و به وسیله کانال‌های نای‌کش زیر زمینی و دست‌کند، هوای خنک شده را در تمام سرداب به گردش درمی‌آورد و رطوبت سطح زمین را تبخیر کرده و در نتیجه از نشست ساختمان و تالار نشیمن هم جلوگیری می‌کند. در غرب بخش بیرونی، اتاق‌های بهم پیوسته‌ای وجود دارد که در اصل تالار بهاری-تابستانی بخش بیرونی است. این اتاق‌ها در جهت غربی و جنوب‌غربی ساخته شده‌اند که در نتیجه آفتاب‌گیری کمتری دارند. سقف بلند این اتاق‌ها باعث دوران و گردش هوای بیشتری می‌شود و در نتیجه از محبوس شدن گرما در محیط جلوگیری می‌شود. دو ردیف درب‌های روبروی هم در این اتاق‌ها وجود دارد که با باز شدن و ارتباط با هوای آزاد حیاط، عمل گردش هوا به آسانی انجام می‌شود. در مجموع آشنایی با روش‌هایی که گذشتگان برای خنک کردن خانه‌ها در زمان خود به کار می‌بردند، بسیار جالب و الهام بخش هستند و حضور در خانه‌های تاریخی می‌تواند ما را با این ویژگی‌های معماری بیشتر آشنا کند.

حیاط خدمه

حیاط خدمه در جانب جنوبی حیاط بیرونی قرار دارد که قسمت‌هایی از جمله منزل خدمه، اصطبل (بهاربند)، مطبخ و محل نگهداری سوخت و آذوقه در این بخش قرار داشته است. در واقع صاحب‌خانه با سخاوت مکانی مجزا، ساده و زیبا برای خدمه در نظر گرفته که نشان از احترام صاحب‌خانه به خدمتکاران است. مطبخ در سمت دیگر بهاربند قرار دارد، مطبخی بزرگ با طاقچه‌ها و اجاق‌ها که محل آشپزی و تدارکات برای میهمانی‌های بزرگ اهل خانه است. بهاربند در تابستان و بهار مکان نگهداری چهارپایان و ماکیان بوده و به‌همین دلیل به حیاط بهاربند معروف است. در طبیعت خانه‌های قدیم از زندگی ماهی‌ها تا کبوتر و پرستو فضا برایشان تعریف شده بود. شبکه‌های جعفری یا کبوتری مثال بارز آن است. در طراحی خانه‌های قدیم حیوان و انسان به صورت مسالمت‌آمیزی با یکدیگر زندگی می‌کردند.

سمیرا مردانی - نگین انهاری

سرداب - حیاط خدمه

عکس دسته جمعی بازدید از خانه طباطبایی ها

خانه تاریخی عباسیان

پس از بازدید از خانه طباطباییها، فراگیران به سمت خانه تاریخی عباسیان حرکت کردند. اما پیش از آغاز بازدید از این خانه تاریخی درحالم، در ساعت ۱۴:۳۰ دقیقه بهمنظور صرف غذا به رستوران عباسی در حیاط کناری این خانه وارد شدند. دلیل انتخاب این خانه این بود که با توجه به محدودیت زمانی این سفر آموزشی، جاذبه‌هایی انتخاب شدند که نزدیک به یکدیگر بودند و بنابراین فراگیران می‌توانستند از جاذبه‌های بیشتری بازدید کنند. از سویی دیگر، این خانه دارای رستورانی با سبک و سیاق سنتی و غذاهای محلی با تخت و میز صرف غذا بود که گروه می‌توانست از آن بهره‌برد.

پس از صرف غذا، گروه وارد خانه عباسیان شد، خانه‌ای تاریخی که در حال مرمت و بازسازی بود. با ورود به خانه چهار نفر از فراگیران، امیرحسین نیکنام، رضا کرمی‌فر، نیلوفر سلام تبریزی و بهمن سلطان احمدی، به ترتیب به معرفی این بنای تاریخی پرداختند که جزئیات آن به شرح زیر است:

خانه عباسیان

تاریخچه خانه

خانه عباسیان از شاهکارهای معماری ایرانی و نامزد دریافت زیباترین بنای مسکونی ایرانی-اسلامی از نظر کارشناسان، بخاطر تزئینات چشم‌نواز و گچ‌بری‌ها و طرح‌های بدیع و بی‌نظیر انجام‌شده در آن است.

نیوفر سلام تبریزی - امیرحسین نیک نام

تاریخچه - معماری خانه عباسیان

نمای کلی خانه عباسیان

این خانه در سال ۱۲۴۵ هجری به درخواست حاج محمد ابراهیم، تاجر کاشی - پدر بزرگ آیت الله سید محمد علوی بروجردی معروف به "سید باغ" از تاجران معروف چینی و بلور در کاشان - ساخته شد. ساخت این بنا در حدود ۲۰ سال به طول انجامید و متأسفانه هیچ اطلاعاتی از معمار آن در دسترس نیست. این مجموعه در فضایی با زیربنای ۷ هزار مترمربع در پنج طبقه ساخته شده و دارای پنج حیاط است.

این خانه تاریخی در سال ۱۳۷۴ توسط هیئت امنای احیا و مرمت بافت تاریخی کاشان و با همکاری مالی وزارت صنایع و معادن خریداری و مرمت شد و در سال ۱۳۷۷ با شماره ۲۰۲۰ در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسید. از ویژگی های خاص معماری این بنا می توان به استفاده از سبک "گودال باغچه" در ساخت بنا و همین طور معماری درونگرا و اسلامی و یا به اصطلاح معماری محجبه یا نقابدار اشاره کرد. همچنین قرینه سازی هنرمندانه در طراحی این بنا و فضاهای فصلی بکار گرفته شده در آن باعث هرچه باشکوه تر شدن این اثر شده است. با گشتن در این ساختمان زیبا و بزرگ و اتاق ها و بخش های تو در توی آن و همچنین بازدید از هشتی های متعدد و تزئین کاری شده، اتاق ها و تالارهای آینه مجلل، ایوان های دلباز و باصفا، اتاق های شاه نشین و همچنین آب انبارها، حوضخانه ها و سرداب ها، و با گذر از دریاچه های راه های مخفی و اتاق های مخفی عمارت و در نهایت سردر آوردن از حیاط دلگشا و سرسبز این مجموعه، به شکوه و زیبایی این بنا پی خواهید برد.

عکس دسته جمعی بازدید از خانه عباسیان

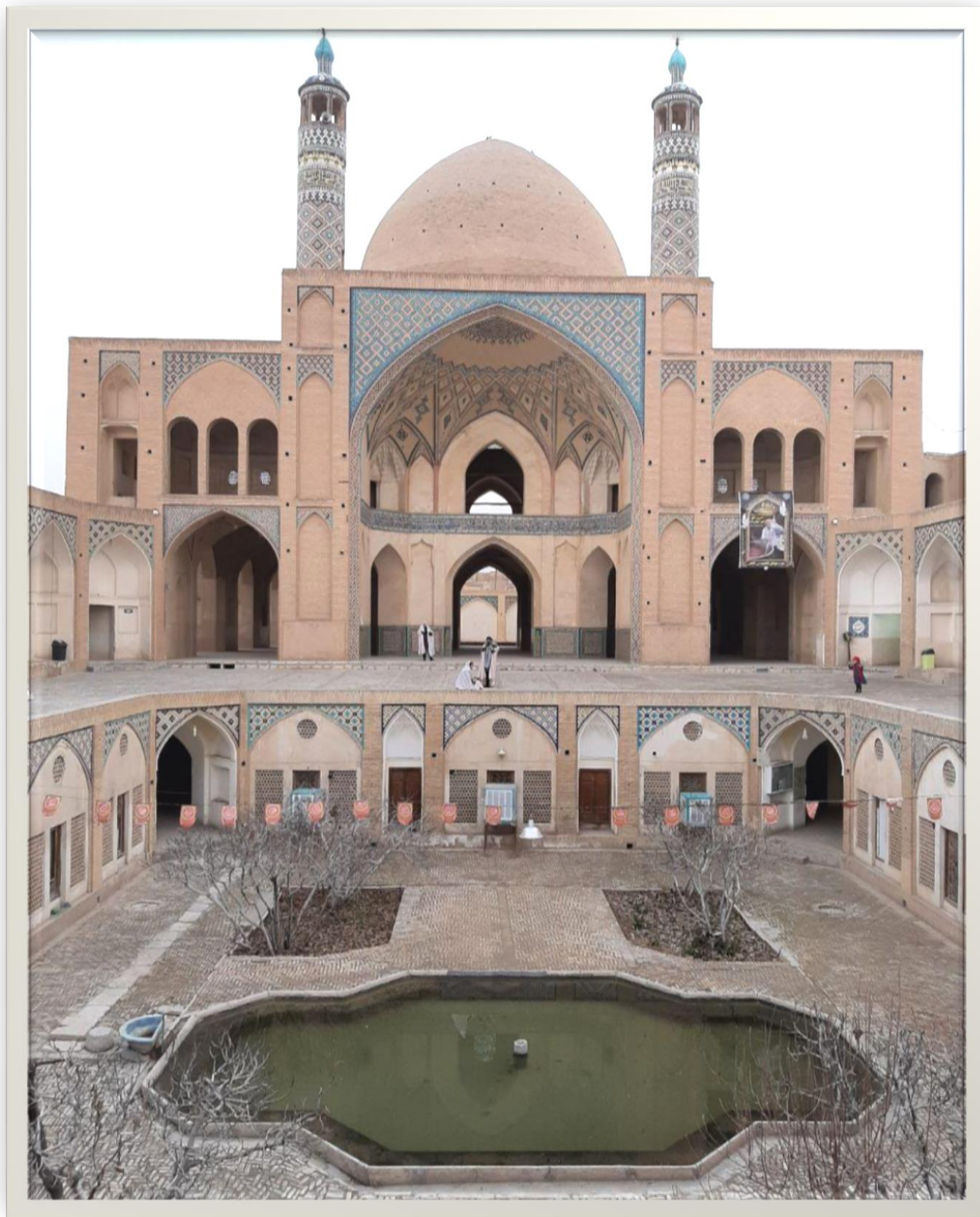
بازدید از کارگاه شعربافی

پس از معرفی بنا، فراگیران به کارگاه شعربافی که در طبقه اول این خانه تاریخی قرار داشت، رفتند و از نزدیک با استاد شعرباف و دستگاه شعربافی آشنا شدند. شعر به معنای موی باریک و موی انسان یا حیوان است. شعربافی از جمله هنرها و صنایعی است که حدود ۱۵۰ سال پیش، به وسیله دستگاهی انجام می‌شد و در هر کوی و برزن مردم به این کار مشغول بودند. شعر در بافندگی نوعی پارچه است که با ابریشم بافته می‌شود. بافت این پارچه توسط دستگاه نساجی چهار وردی انجام می‌گیرد و در بافت آن، که به دو شیوه ساده و میله‌ای یا راه راه بافته می‌شود، از نقشه خاصی استفاده نمی‌شود. شعر ساده در رنگ‌های بنفش، زرشکی، مشکی، زرد، بادنجانی، سبز و گلی در عرض و طول دو متر برای لباس خانم‌ها، و شعر میله‌ای به رنگ سیاه و سفید و به عرض دو متر و طول یک و نیم متر برای لباس آقایان بافته می‌شود. درج نام بافنده با نشان طلایی در سر و ته پارچه در کارگاه‌های بافندگی رایج است. بافت شعر ابریشمی نیز در کاشان و نوع پشمی آن در یزد و اصفهان رایج بوده است.

مسجد آقا بزرگ

پس از خروج از خانه عباسیان، گروه با طی مسافت ۱۰ دقیقه‌ای به مسجد تاریخی آقا بزرگ کاشان رسید. پیش و پس از ورود به مسجد، بهمن سلطان احمدی و علی اکبر دیوبند به معرفی این بنای تاریخی پرداختند که به شرح زیر است:

مدرسه آقا بزرگ کاشان را می‌توان حاصل ملاقات و درخواست ملا محمد مهدی نراقی ملقب به آقا کوچک با محمد شاه قاجار در کاشان دانست (در این دیدار محمد شاه لقب آقا بزرگ را به ایشان دادند). این مطلب را می‌توان از کتیبه سنگی بر سر در مدرسه به خوبی مشاهده کرد. "هوالباقی، بحکم محکم شاهنشاه عادل محمد شاه قاجار خلدالله ملکه و احسانه حسب بخواهش جناب شریف آداب حجه الاسلام ملا محمد مهدی نراقی منال دیوانی قصابی و دباغی کاشان به موجب فرمان مبارک بتخفیف مقرر آمده از تکالیف دیوانی معاف شد. ۱۲۵۶". کاشان در سال ۱۱۹۲ هجری قمری به علت زلزله مهیب ویران می‌شود. مدرسه آقا بزرگ نیز بر روی ویرانه‌های خانقاه و مسجد خواجه تاج‌الدین بنا می‌شود. مدرسه آقا بزرگ را می‌توان به‌عنوان یکی از شاهکارهای معماری دوران اسلامی دانست. این مدرسه دارای شاخصه‌هایی است که تا پیش از آن در معماری ایران دیده نشده است. یکی از این ویژگی‌ها سرپیچی کردن از مکان قرارگیری قبله است. قبله در نگاه اول با توجه به مکان قرارگیری گنبد و جهت کلی بنا باید در راستای گنبدخانه باشد. اما در این مدرسه با باز گذاشتن تمامی جهات گنبدخانه گویای این مطلب به نمازگزاران است که قبله در سمت و سوی دیگری است. برای این کار در کنار گنبدخانه محرابی بسیار زیبا با هنر مقرنس و کتیبه‌هایی به خط ثلث از سوره شمس و اعلی را بنا کرده است. البته باید این نکته اشاره کرد دلیل این ابتکار محدودیت زمین بوده است. از دیگر نکات بارز مدرسه پنج طبقه بودن جبهه

نمای کلی مسجد و مدرسه آقا بزرگ

شمالی آن است که در هیچ مدرسه دیگری این الگو وجود ندارد. براساس الگوی خانه‌های کاشان که دارای سرداب هستند فضای مدرس مدرسه نیز در این فضا قرار داده شده است و از بادگیرهای جانبی هوای آن را خنک کرده است. استفاده از گودال باغچه نیز بر منظر مدرسه افزوده است. این گودال باغچه فضای حجره طلبه‌ها را از فضای مسجد جدا و حیاطی مستقل برای آسایش آنها فراهم آورده است.

در ادامه، شب‌نم رمضانی پس از ارائه توضیحاتی درباره مراسم مذهبی کاشان نظیر قالی‌شویی اردهال، از جمع فراگیران جدا شد.

عکس دسته جمعی بازدید از مسجد و مدرسه آقا بزرگ

بهمن سلطان احمدی - علی اکبر دیوبند
مسجد و مدرسه آقا بزرگ

باغ و حمام فین کاشان

پس از خروج از مسجد، برخی از فراگیران به خرید سوغاتی پرداختند و بخش دیگر منتظر آمدن اتوبوس شدند. اتوبوس در ساعت ۱۷:۲۰ دقیقه کاشان را به مقصد تهران ترک کرد. به دلیل کمبود وقت و کوتاهی روز، بازدید از تپه سیلک و بازار و حمام فین کاشان کنسل شد و به همین دلیل، آن دسته از فراگیرانی که مسئول معرفی این جاذبه‌های تاریخی و گردشگری بودند در مسیر بازگشت به تهران و در اتوبوس به ارائه کار خود پرداختند. اطلاعات ارائه شده توسط امیرمحمد صفری، کیمیا همدانی رجا، امید کشوری و نیلوفر نورزبان درباره اثر تاریخی حمام فین کاشان از این قرار است:

باغ فین

باغ فین در ۶ کیلومتری غرب کاشان واقع شده است و به خاطر درختان و جوی‌های آب روان، که عمده آن از چشمه سلیمانیه تأمین می‌شود، از جاذبه‌های دیدنی کاشان محسوب می‌شود. این باغ حدود ۳۳۰۰۰ متر مربع وسعت

دارد که دورتا دور آن با دیوارهای بلند و برج‌های مرتفع احاطه شده و از تمام ویژگی‌های باغ ایرانی از جمله مجراهای آب، درختان سرسبز و کوشک برخوردار است.

درون محوطه باغ کوشک صفوی و فتحعلی شاهی وجود دارد که اعتبار و اهمیت این دو کوشک با شترگلی صفوی و حوض جوش به دلیل ویژگی‌های منحصربه‌فردش چندین برابر شده است. از جمله خصایص محوطه این باغ وجود موزه ملی، کتابخانه و دو حمام بزرگ و کوچک که یکی از آنها قتلگاه امیر کبیر یا میرزا تقی خان امیر نظام بوده می‌باشد. این محوطه در ادوار متفاوت استفاده می‌شده که شاه عباس بزرگ و فتحعلی شاه از افراد بارز آن بودند و دلیل این برتری ایجاد کوشک‌هایی است که به دست این دو ساخته شده و هم چنین خلوت کریمخانی که در دوره زندیه ساخته شده است.

حمام فین

حمام فین به دلیل قتل میرزا تقی‌خان امیرکبیر، صدراعظم ناصرالدین شاه قاجار در ۲۰ دی ۱۲۳۰ هجری خورشیدی مشهور است. در قسمت جنوبی باغ فین دو حمام وجود دارد که به حمام کوچک و بزرگ معروف هستند. حمام کوچک از آثار دوره صفویه و همراه با بنای اولیه باغ فین و حمام بزرگ در دوران قاجاریه به فرمان فتحعلی شاه ساخته شده است. نکته قابل توجه این حمام، وجود هفت کاشی قدیمی در قسمت خزینه است که حدود ۵۰۰ سال قدمت دارند. این حمام به منظور استفاده خدمتکاران ساخته شده و به همین دلیل از حیث معماری، ویژگی بارزی نداشته و سبب شهرتش رویدادی تاریخی است که در آن به وقوع پیوسته است. حمام کوچک همان مکانی است که میرزا تقی خان فراهانی معروف به امیرکبیر، صدراعظم ناصرالدین شاه قاجار، در بیستم دی ماه سال ۱۲۳۰ هجری خورشیدی در آن به قتل رسید. پس از این واقعه، باغ فین و حمام آن دوباره فراموش شد و در دوره ی مشروطه، اشرار تمام سنگ‌های مرمر و مصالح گران بهای باغ و حمام را به غارت بردند.

حمام سلطنتی یا حمام بزرگ، در دوره ی قاجاریه و به دستور فتحعلی شاه قاجار ساخته شده است. البته در کنار ساخت حمام جدید، حمام کوچک را نیز که پس از پایان دوران صفوی از رونق افتاده بود به دستور شاه مرمت کردند. از آن جایی که حمام بزرگ برای استفاده فرماندهان و بزرگان دربار ساخته شده است، به لحاظ معماری اهمیت دارد و ستون‌های مرمر و سقف نقاشی‌شده آن فوق‌العاده تماشایی است. حمام بزرگ دو سربینه دارد. سربینه اول که به ورودی نزدیک‌تر است، سکویی در انتها و بخاری دیواری دارد. در این سربینه وجود نورگیرهایی مزین به کاشی‌های مشبک که به باغ باز می‌شوند چشم‌انداز دلپذیری را ایجاد کرده است. سربینه دوم، حوضی در میانه و مسیر ترددی در ضلع شرقی دارد که کف آن پایین‌تر از سطح سربینه است. در هر یک از حمام‌ها قسمت‌هایی شامل ورودی، گرم‌خانه، آب‌نما، خزینه، محل نظافت و سربینه (رختکن) به چشم می‌خورد. دیوار حمام‌ها با عایق رطوبتی مخصوص - ماسه، آهک یا ساروج - پوشانده شده است. این حمام دارای دالان‌ها و راهروهای زیادی است و معماری زیبایی دارد. این دو حمام موجود در مجموعه باغ

فین مانند بسیاری از حمام‌های تاریخی ایران زمین، به صورت خزینه‌ای هستند. خزینه یا به اصطلاح امروزه، حوضچه، محل نظافت و شست‌وشوی افراد بوده است.

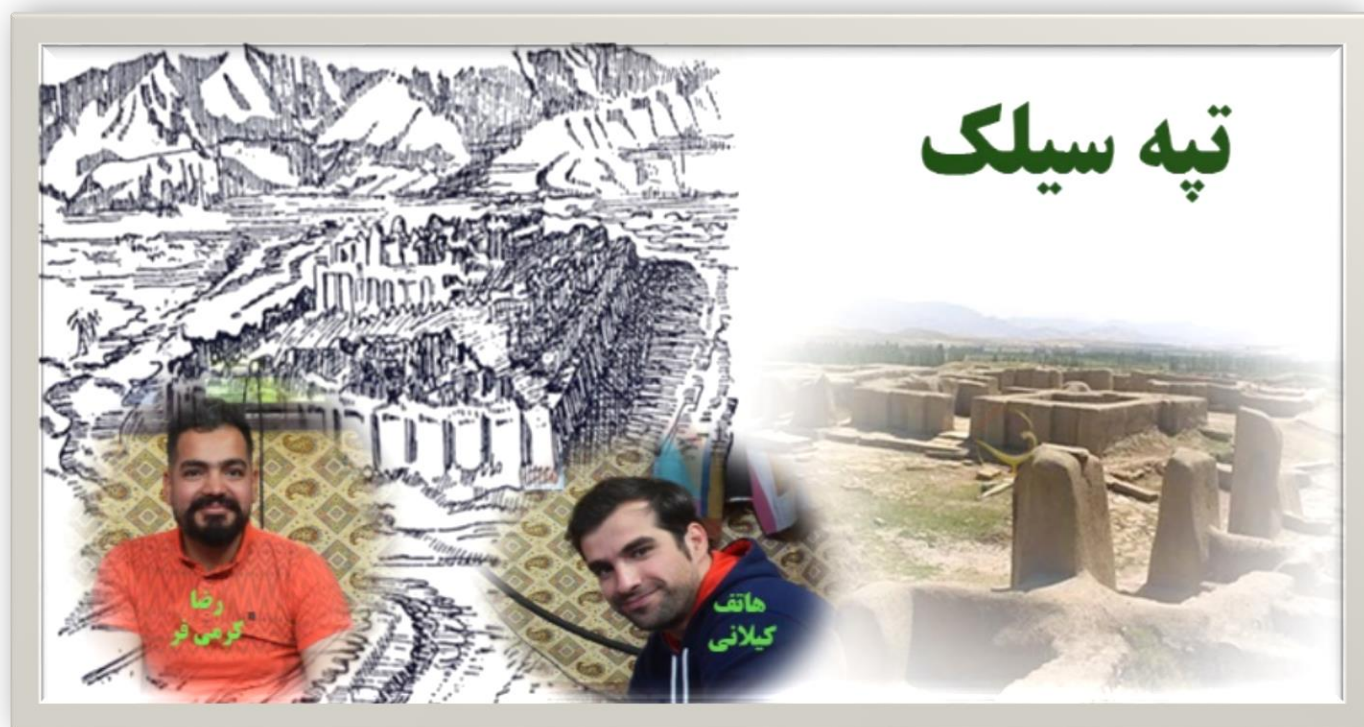
حمام‌های تاریخی کاشان، از جمله آثار باشکوهی هستند که در دوران صفوی مورد ستایش جهانگردان داخلی و خارجی گردیده، به طوری که شاردن فرانسوی می‌گوید: «گرمابه‌های کاشان فوق‌العاده عالی، خوب و تمیز هستند». این حمام‌ها با معماری عالی ویژگی‌های خاص یکی از پنج عنصر اصلی شهر (مسجد، بازار، خانه، حمام، آب انبار) به شمار می‌آید. بنای حمام فین در ۱۵ آذرماه سال ۱۳۱۴ خورشیدی در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسید. در پی تلاشی چند ساله، یونسکو نیز در سال ۲۰۱۱ میلادی، باغ فین را، که حمام فین نیز در آن مجموعه قرار دارد، در فهرست میراث جهانی یونسکو ثبت کرد. در سال ۱۳۴۴ هجری شمسی این دو حمام بر اساس طرح اولیه خود دوباره مرمت و پس از آن نیز بارها تعمیر و بازسازی شدند.

تپه سیلک

در ادامه سفر، هاتف گیلانی و رضا کرمی فر نیز مطالبی را درباره تپه باستانی سیلک ارائه دادند که از قرار زیر است:

تپه‌های سیلک کاشان در جنوب غربی کاشان قرار دارند و از دو بخش شمالی کوتاه‌تر و جنوبی بلندتر تشکیل شده‌اند، این تپه‌ها جزو قدیمی‌ترین سرزمین‌های قابل سکونت انسان عصر نوسنگی بوده‌اند و به گفته کارشناسان از حدود ۷۵۰۰ سال پیش تا ۳۰۰۰ سال پیش در این محل می‌زیسته‌اند، تپه ابتدا توسط گیرشمن، باستان شناس فرانسوی، مورد کاوش قرار می‌گیرد و سالیان بعد استاد ملک شهمیرزادی پس از بازرسی مجدد متوجه زیگوراتی می‌شود که گیرشمن که خود کاشف چغازنبیل بود به آن پی نبرده بود، هرچند نظر جناب شهمیرزادی مخالفانی دارد اما دلایل ایشان هم کافی و محکم است. از نظر معماری، خانه‌های ابتدایی این تپه بسیار ساده ساخته شده بود اما بعدها در عصر مفرغ و فلز با پیشرفت جامعه خانه‌ها شکل پیچیده‌تری به خود گرفت. مردمان سیلک از استادان صنعت سفال بودند. محصولات آنها ابتدا دستی و خشن و بعدها با اختراع چرخ سفالگری به اوج بلوغ خود رسید. وجود استخوان‌های دامی در محل نشانگر کشاورز و دامدار بودن ساکنین است. آنها ابتدا مردگان را در زیر و کف خانه دفن می‌کردند و وجود دو قبرستان در اطراف تپه نشان می‌دهد سالیان بعد مراسم تدفین سیلک به‌طور کلی عوض می‌شود تا جایی که گیرشمن متوجه وجود قبرستان‌های مخصوص طبقه اشرافی و کارگری می‌شود.

بازار کاشان

شهرام جمشیدیان نیز مطلبی را درباره بازار کاشان ارائه داد که به شرح زیر است:

مجموعه تاریخی و سنتی و دیدنی بازار کاشان در امتداد شرق به غرب در تقاطع خیابان بابا افضل و میدان کمال الملک تا حدود دروازه دولت واقع شده است که با طاق‌های چشمه‌ای و گنبدهای کوچک بهم پیوسته‌اش متمایز می‌شود. این بازار با وسعت ۲۶۰۰ مترمربع که یادگار سه دوره تاریخی صفویه، زندیه و مخصوصاً قاجار است دارای ۴۰ بنای تاریخی شامل راسته (مسیر اصلی بازار)، دسته (صنوف مختلف)، دالان سرای خان (تجارتخانه‌ای که نقش کلی فروشی داشته)، خانبار یا کالنبار (محل برای جمع‌آوری و انبار کالا یا انجام کار مختلف روی اجناس)، تیمچه (مرکز چند سرا یا تجارتخانه)، قیصریه (محل که درب مستقل دارد و در آن، به انجام کارهای هنری و ظریف مانند زرگری و سوزن‌دوزی می‌پردازند)، دکان‌ها، کاروانسراهای گمرک و نوسرای نراقی‌ها، حمام خان، زرکش‌ها، قیصریه، سرای آب انبار، سرای چهار گوش، تیمچه حاج محمد صادق، تیمچه زیبا و معروف امین‌الدوله، تیمچه سیدآقا، مدرسه و مسجد تبریزی‌ها، مسجد کفش‌دوزها، سرای ملک، زیات، درب زنجیر، بازار مسگرها، بازار زرگرها، کفاش‌ها، بزازها، رنگرزه‌ها، لقاع و ضرابخانه که هر کدام تو دوره مختلفی بنا شده‌اند.

بازار کاشان

مراسم قالیشویی مشهد اردهال

شبنم رمضانی

شهرام جمشیدیان

قدمت اصلی بازار کاشان به دوران آل بویه و پس از آن به سلجوقی می‌رسد ولی رونق آن مربوط به زمان صفویه بخصوص شاه عباس است و تاریخ تأسیس آن به زمان فتحعلی شاه می‌رسد.

بر سر در ضرابخانه یک بیت به این مضمون است:

به نفع خلاق چو کرد بنیادش بسال - هشتصد و هشتاد و هشت شد معمور
این مجموعه در ۸ شهریور ۱۳۵۵ شمسی به شماره ۱۲۸۴ ثبت ملی شده است.

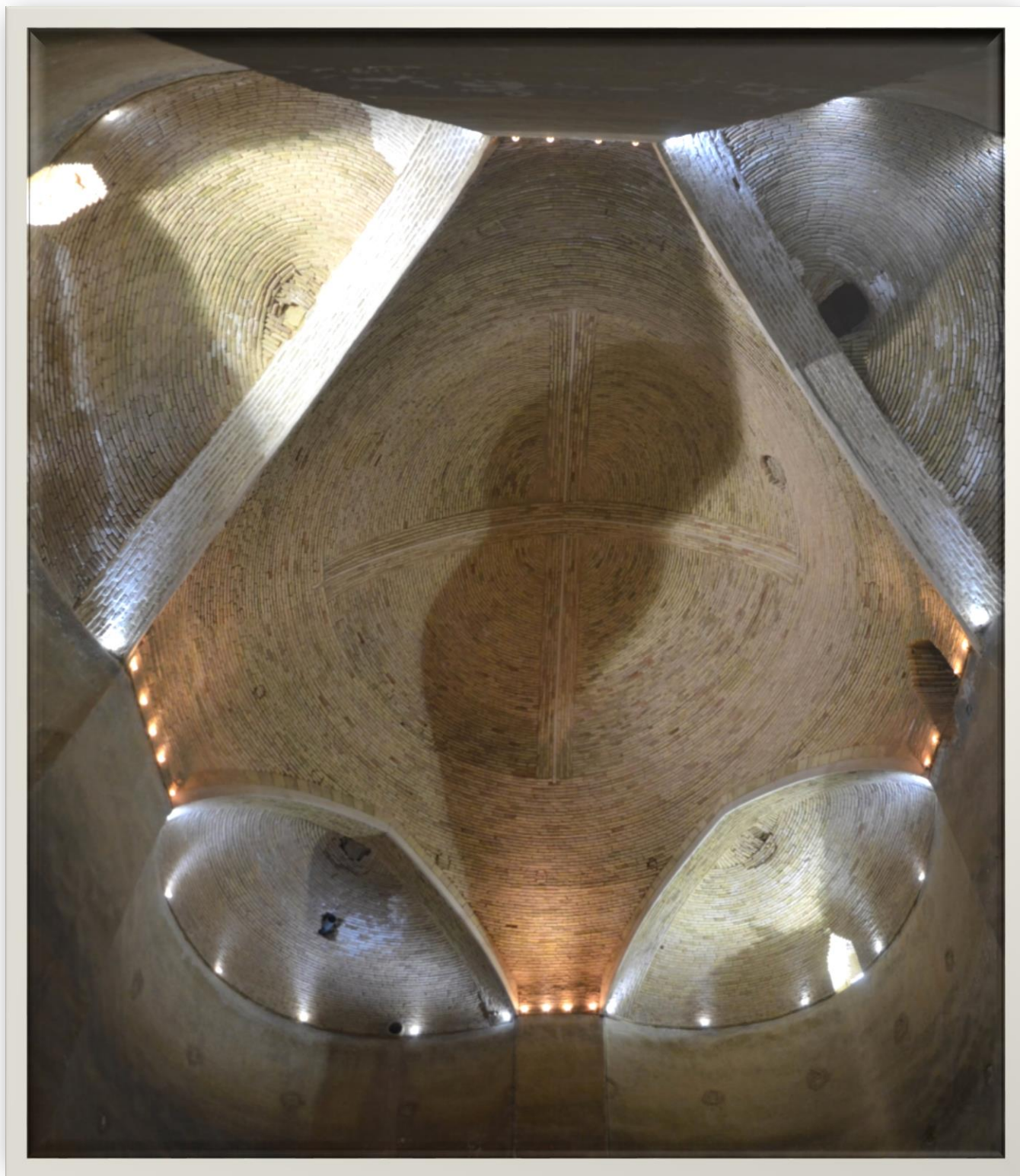
پایان سفر

اتوبوس در ساعت ۱۷:۲۰ کاشان را به مقصد تهران ترک کرد. در میان راه، اتوبوس در مرکز مهر و ماه توقف کوتاهی کرد و سپس باردیگر به سمت تهران به حرکت درآمد. پس از اتمام ارائه فراگیران باقیمانده، به پیشنهاد و راهنمایی آقای شاه منصوری فراگیران لحظاتی را به بازی اختصاص دادند تا با نحوه سرگرم کردن مسافران در اتوبوس آشنا شوند. سپس از همه فراگیران با کیک و آبمیوه پذیرایی شد. سرانجام، اتوبوس در ساعت ۲۱:۳۰ به میدان ولیعصر تهران رسید و بدین ترتیب سفر آموزشی فراگیران دوره راهنمای تور ایرانگردی و جهانگردی گروه E به پایان آمد.

گزارش تصویری سفر

صبحانه

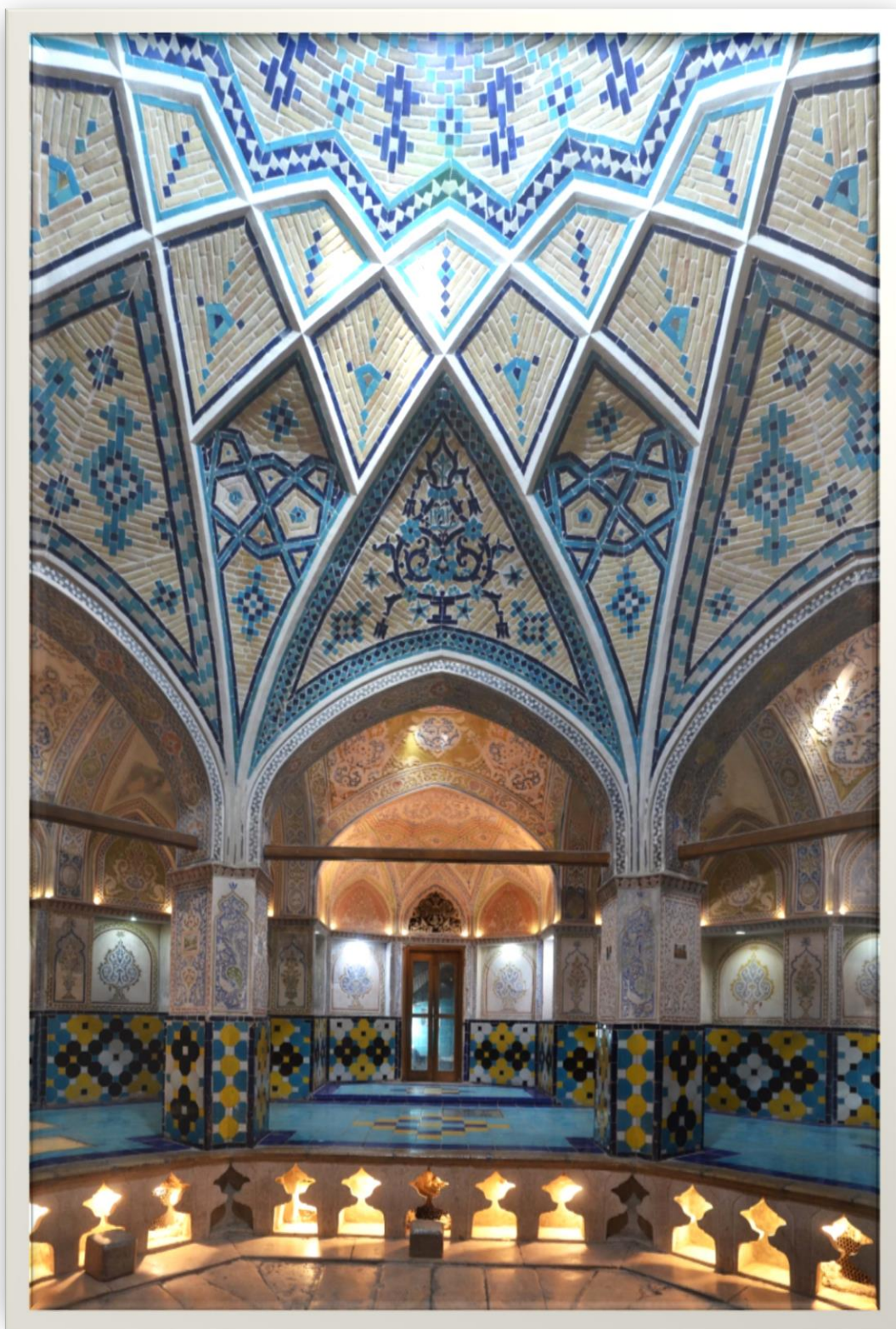
آب انبار نوش آباد

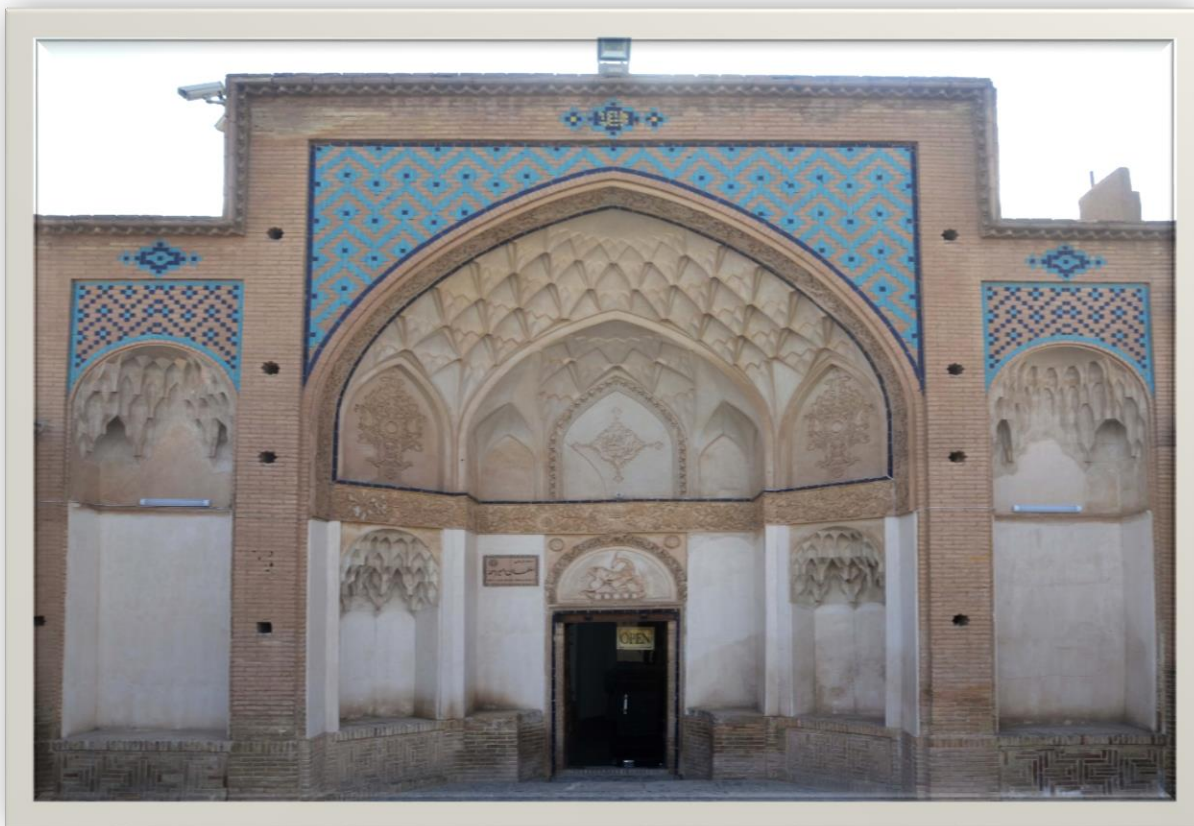
خانه بروجردی ها

خانه بروجردی ها

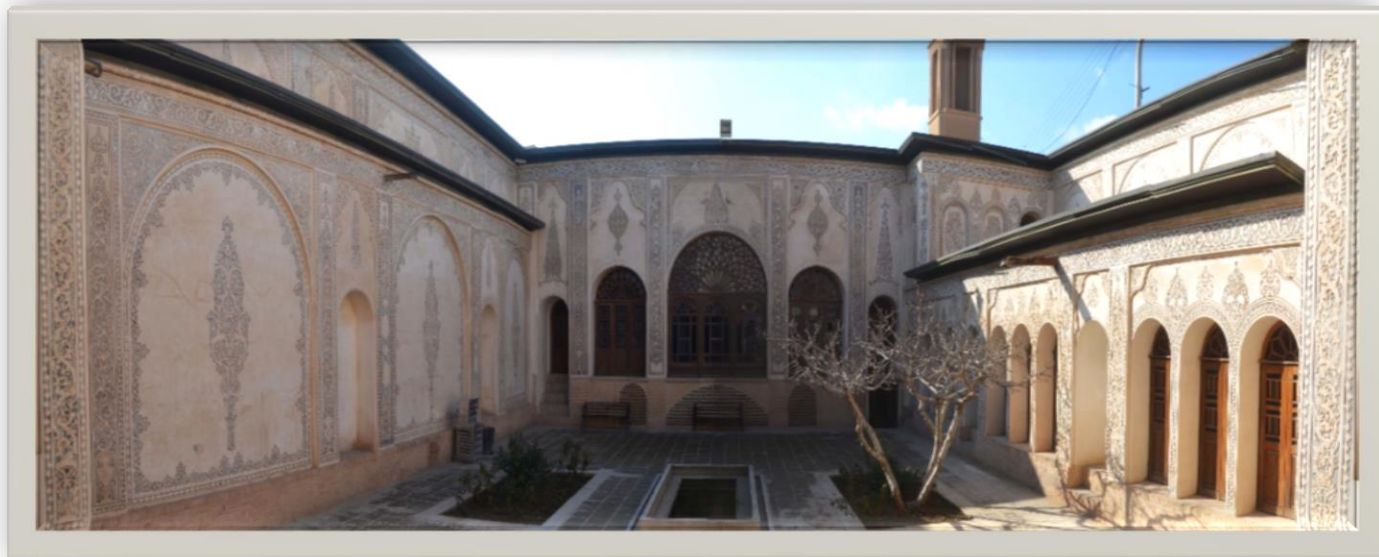
نمای کلی داخل حمام سلطان امیر احمد

ورودی حمام سلطان امیر احمد

داخل حمام سلطان امیر احمد

خانه طباطبایی ها

جلوی سرداب خانه طباطبایی ها

اصطبل خانه طباطبایی ها

نهار

شامی هویج - کوفته سماق - غذاهای محلی کاشان

خانه عباسیان

در مسیر بازگشت

آخرین عکس و پایان سفر

جدول اطلاعات تور

نام دوره :

راهنمای ایرانگردی و جهانگردی – گروه E (داخلی و بین المللی)

عنوان درس	فنون و مهارت های تورگردانی و فن بیان					
عنوان تور	تور آموزشی کاشان					
تاریخ تور	۱۳ دی ماه ۱۳۹۸					
استاد راهنما	یوسف شاه منصوری					
راهنما	الهام سمیعی					
وسیله نقلیه	اتوبوس					
راننده تور						
لیست فراگیران	شبثم رمضانی	صلاح الدین توتونچی	عرفان یحیی زاده	شقایق صدیقی	نعیمه برزگر	محمد سعید مروارید
	معصومه گرامی	شیما فتحی	امیرمحمد صفری	طاهره فاضلی	بهمن سلطان احمدی	محسن احمدی
	نیلوفر قدرت پور	نیلوفر نوروزیان	علی یوسفیان	نگین انهاری	کیما همدانی رجا	امید کشوری
	نیلوفر سلام تبریزی	بهزاد استاد آقاجانی	عطیه سادات بصیری	هاتف کیلانی	مهسا سلطانی	شهرام جمشیدیان
	رضا کرمی فر	امیرحسین نیک نام	فاطمه سلیمان تبار	یاسمن جدیدی	میلاد ولی پور	علی حسین سبک روح